

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**KOPIĢĀS MANTAS SADALE
LAULĪBAS ŠĶIRŠANAS LIETĀ**

BAKALaura DARBS

Autors: Dāvids Andris Blehmanis

Studenta apliecības Nr.: db14045

Darba vadītāja: Dr. iur. Linda Damane

RĪGA 2017

Anotācija

Laulātie laulības laikā var iegūt īpašumā dažādas mantiskas vērtības, turklāt šīs mantiskās vērtības var piederēt abiem laulātajiem kopīgi. Šķirot laulību, laulāto starpā tiek sadalīta arī abu laulāto kopīgā manta, turklāt mantas sadalījums starp laulātajiem var būt atšķirīgs. Tieši tāpēc laulāto kopīgās mantas sadales jautājums ir nozīmīgs abiem laulātajiem un sabiedrībai kopumā. Laulāto kopīgās mantas sadales institūts ietver vairākus aspektus gan no materiālo tiesību un procesuālo tiesību nomām, gan arī no judikatūras viedokļa. Līdz ar to ir svarīgi šos elementus izpētīt, lai saprastu kopīgās mantas sadales būtību un procesu. Darbā tiek izpētīts laulāto kopīgās mantas sadales institūts Latvijas civiltiesībās, pievēršoties šā institūta nozīmei, būtībai, procesam, saturiskajai analīzei, kā arī iespējamām sekām. Autors darbā ir aplūkojis šā institūta problēmjautājumus, kas vairumā gadījumu ir radušies tiesību normu nepilnību dēļ. Attiecībā uz šiem problēmjautājumiem, autors ir piedāvājis savu iespējamo risinājumu.

Atslēgvārdi: Civillikums, Civilprocess, Notariālais process, šķiršanās, laulāto kopīgā manta, laulāto kopīgās mantas sadale.

Annotation

During the marriage, spouses may own a variety of material values, and the value of the property may be owned by both spouses jointly. Divorcing the marriage, joint property and values are divided between spouses and division of property between spouses may differ. That's why their division of common property is an important issue for both spouses and the general public. The division of common property includes a number of aspects from both the substantive law and procedural law, as well as from the perspective of judicial practice. Therefore, it is important to explore these elements to understand the division of common property and the nature of its process. The author studied the division of common property in Civil law of Latvia, focusing on the role of the itself, its nature, content, as well as regarding possible consequences. The author viewed challenges, which in most cases is caused by flaws in the law. Regarding these challenges, the author has offered its possible solution.

Keywords: Civil Law, Civil process, Notarial process of divorce, joint property of spouses, spouses' common property distribution.

Saturs

Ievads	5
1. Likumiskās un līgumiskās laulāto mantiskās attiecības.....	6
2. Laulāto kopīgās mantas sadale notariālā procesā.....	18
3. Laulāto kopīgās mantas sadale tiesas ceļā	25
3.1 Laulāto kopīgās mantas sadales vispārējs raksturojums	25
3.2 Prasības celšana par laulāto kopīgās mantas sadali.....	26
3.3 Laulāto dalāmās mantas sastāva noteikšana	28
3.4 Dalāmās mantas sadalījums starp laulātajiem.....	32
3.5 Laulāto mantas reālā sadale	35
Kopsavilkums.....	41
Izmantotās literatūras saraksts.....	43

Ievads

Laulāto kopīgās mantas sadale šķiršanās lietā, ir process, kurā laulātajiem tiek sadalīta kopīgi piederošā manta. Laulātajiem kopīgā manta var pastāvēt uz diviem pamatiem – likuma un līguma pamata. Katrā no šiem pamatiem pastāv atšķirīgs veids, kā noteikt, kas ir abu laulāto kopīgā manta. Turklāt, laulātajiem izlemjot šķirt laulību tiks dalīta arī pušu starpā esošā kopīgā manta. Laulātajiem, šķiršanās lietā, ir iespējams izšķirt laulību un sadalīt kopīgo mantu gan notariālajā procesā, gan tiesas procesā. Lai izšķirtu laulību un sadalītu laulāto kopīgo mantu, ja starp pusēm pastāv strīds, laulātajiem ir jāvērsas tiesā, lai tie varētu tiesiski noregulēt savas attiecības. Savukārt, ja starp laulātajiem strīds nepastāv, laulātajiem ir iespēja vērsties pie Zvērināta notāra, kurš vādās laulāto šķiršanās un kopīgās mantas sadales lietu. Šāds bezstrīdus process Latvijā ir ieviests salīdzinoši nesen, ar 2011.gada 1.februāra grozījumiem Notariāta likumā. Līdz ar to, šajā procesā vēl ir saskatāmi dažādi problēmjautājumi. Turklāt, pusēm dalot kopīgo mantu notariālajā procesā ne vienmēr būs garantija, ka strīds par kopīgo mantu neradīsies vēlāk, kur šo strīdu izskatīs tiesa. Kopīgās mantas sadales process tiesā ir izdalīts vairākos posmos, kā piemēram, kopīgās mantas sastāva noteikšana, kopīgās mantas sadalījuma noteikšana un laulāto kopīgās mantas reāla sadale. Šajos posmos notiek aktīva izvērtēšana par to, kuram no laulātajiem un kādās daļās tiks sadalīta kopīgā manta. Turklāt autora ieskatā, dalot laulāto kopīgo mantu strīda gadījumā, arī pastāv vairāki problēmjautājumi.

Darba mērķis ir izpētīt laulāto kopīgās mantas sadales procesa institūta saturu Latvijas civiltiesībās.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, darba izstrādes gaitā tika izpētīta laulāto kopīgās mantas rašanās pamati, jēdziens, kopīgās mantas sadales priekšnosacījumi un sadales process gan notariātā, gan tiesā, to savstarpējais salīdzinājums, kā arī iespējamās sadales tiesiskās sekas.

Darba izstrādes gaitā tika izmantota analītiskā metode, analizējot vairākus un dažādus juridiskus avotus, sistēmiskā metode, meklējot tiesību normās par laulāto kopīgo mantu savstarpējās kopsakarības, salīdzinošā metode, salīdzinot dažādas tiesību normas, autoru viedokļus un institūtus savā starpā, kā arī vēsturiskā metode, likumdevēja vēsturiskās gribas noskaidrošanā. Darba izstrādes gaitā tika izmantoti informācijas avoti kā nacionālie normatīvie akti, kas regulē laulāto kopīgās mantas institūtu, tiesas nolēmumi, pētījumi, publikācijas žurnālos, literatūra.

1. Likumiskās un līgumiskās laulāto mantiskās attiecības

Noslēdzot laulību, personām kļūst aktuālas laulāto personiskās un mantiskās attiecības. Laulības noslēgšana vai tās izbeigšana var radīt ietekmi uz katra laulātā vai laulāto īpašumā esošu mantu. Laulātajiem ir pieejami vairāki mantisko attiecību regulējoši mehānismi. Likumdevējs Civillikumā ir paredzējis divus iespējamus pamatus, pēc kuriem ir noteicamas abu laulāto mantiskās attiecības. Proti, laulāto mantiskās attiecības ir nodibināmas uz likuma vai līguma pamata.

Laulāto likumiskās mantiskās attiecības tiek nodibinātas ar laulības noslēgšanas brīdi.¹ Pusēm izvēloties likumiskās mantiskās attiecības, laulāto mantisko attiecību režīms būs pakļaujams Civillikumā reglamentētajām normām par laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām.

Laulātie savas līgumiskās mantiskās attiecības var nodibināt slēdzot dažādus līgumus. Puses visbiežāk mēdz izvēlēties slēgt laulības līgumu. Tomēr starp pusēm var pastāvēt arī tāds līgumisko attiecību veids, kas neatceļ pušu likumiskās mantiskās attiecības, kā tas ir pretēji, slēdzot laulības līgumu. Šāds līgums tikai regulē laulāto mantas statusu, par ko autors tālāk darbā sniegs plašāku izklāstu.² Likumisko sistēmu, jeb laulāto likumiskās mantiskās attiecības ir iespējams aizstāt izvēloties laulības līgumā, kādu no divām līgumiskajām sistēmām – visas mantas kopību vai visas mantas šķirtību, par kurām tālāk darbā tiks sniegts papildus izklāsts.³ Laulības līgums ir tāds līgums, ar kura palīdzību laulātie ir tiesīgi savas mantiskās attiecības nodibināt, grozīt vai izbeigt. Uz laulības līguma pamata tiek atceltas laulāto likumiskās mantiskas attiecības. Laulātie parasti slēdz laulības līgumu, lai tie varētu paši noregulēt savas mantiskās attiecības gan laulības laikā, pirms tās, gan arī laulības šķiršanas gadījumā, skarot to mantiskās tiesības.⁴ Gadījumā, ja laulības līgums tiek slēgts pirms puses ir devušās laulībā, tad laulības līgums stāsies spēkā tikai ar laulības noslēgšanas brīdi un zvērināts notārs parasti šādā laulības līgumā veic ierakstu par domu salaulāties.⁵ Savukārt, ja puses jau atrodas laulībā, tad līgums jau būs spēkā ar tā parakstīšanas brīdi. Saskaņā ar Civillikuma 115.panta otro daļu, lai laulības līgums būtu saistošs trešajām personām, tas ir jāieraksta laulāto

¹ Civillikums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 2017. gada 4. aprīlī].

² Tieslietu ministrija. Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_documents_petijumi_petijums_gimenes_tiesibas_12.doc [aplūkots 2017. gada 4. aprīlī].

³ Apsītis H. Tagad Latvija arī tiesiski apvienota. Pieņemts jaunais Civillikums. Jaunākās ziņas. 29.01.1937.

⁴ Valdovska A. Kas ir laulības līgums jeb laulāto mantisko attiecību līgums? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/233609-kas-ir-laulibas-ligums-jeb-laulato-mantisko-attiecibu-ligums/> [aplūkots 2017. gada 14. aprīlī].

⁵ Turpat [aplūkots 2017. gada 14. aprīlī]

mantisko attiecību reģistrā. Turklāt laulības līgumi par nekustamo īpašumu ir ierakstāmi zemesgrāmatā. Civillikums paredz arī to, ka par laulības līguma noslēgšanas faktu, tiek paziņots oficiālajā laikrakstā “Latvijas Vēstnesis”, kā arī izraksti par nekustamo mantu tiek paziņoti zemesgrāmatu nodaļai. Laulības līgumam ir pieņemama tikai rakstveida forma. Pusēm pastāv brīva izvēle, kur šādu līgumu sagatavot. Respektīvi, puses var pašas sastādīt šādu līgumu, puses var vērsties pie notāra, vai arī puses var vērsties pie kāda juridiskās palīdzības sniedzēja, kas palīdzēs sagatavot līguma tekstu. Slēdzot laulības līgumu notariālā kārtībā, svarīgs ir notariāls apliecinājums.⁶ Pusēm ir brīva griba vienoties par vēlamu mantisko attiecību režīmu, neatkarīgi vai puses slēdz laulības līgumu privātā kārtā pie notāra, vai vēršas pie juridiskās palīdzības sniedzēja. Ieguvums pusēm vērstoties pie notāra, lai sastādītu laulības līgumu ir tāds, ka notāram ir pienākums pusēm izskaidrot viņu tiesības, pienākumus un sekas, kas izriet no laulības līguma.⁷ Pusēm ir izdevīgāk slēgt laulības līgumu pie notāra. Ne visas personas, kuras gatavojas slēgt laulības līgumu, būs spējīgas izprast šāda līguma tiesisko būtību un sekas, līdz ar to autors uzskata, ka pusēm būtu ieteicams vērsties pie zvērināta notāra, to sagatavojot un noslēdzot. Turklāt zvērināts notārs būs arī spējīgs izskaidrot šāda līguma noslēgšanas priekšnoteikumus. Saskaņā ar Civillikuma 114.panta otro daļu ir noteikts, ka, ja kāda no līgumslēdzēj pusēm atrodas aizbildnībā, tad šī laulības līguma noslēgšana ir iespējama tikai ar aizbildņa vai vecāku piekrišanu t.i. pastāvot situācijai, kad nepilngadīga persona vēlas noslēgt laulības līgumu, tā noslēgšanas brīdī ir jābūt pieaicinātam klāt šīs nepilngadīgās personas likumiskajam pārstāvim, kas izriet no Civillikuma 115.panta pirmās daļas. Laulības līgums starp nepilngadīgām personām vai ar nepilngadīgu personu ir iespējams tikai tad, ja puse vai puses vēl nav devušās laulībā. Šādu apstākli pamato Civillikuma 221.panta otrā daļa, kas nosaka, ka persona zem 18 gadu vecuma var kļūt par pilngadīgu personu, ja tā ir stājusies laulībā. Tātad var secināt, ka personai, kura pirms 18 gadu vecuma nebūs precējusies un vēlēsies noslēgt laulības līgumu, būs jāpieaicina likumiskais pārstāvis. Savukārt persona, kura nav sasniegusi 18 gadu vecumu, un būs jau precējusies, laulības līgumu varēs noslēgt pati, bez pārstāvja klātbūtnes, jo šī persona būs atzīstama par pilngadīgu. No 2012.gada Civillikuma 114.pants ir ticis papildināts ar trešo daļu. Šī panta trešā daļa nosaka, ka laulātais ierobežotas rīcībspējas gadījumā ir tiesīgs noslēgt laulības līgumu tikai tādā daļā, kādā viņam nav ierobežota rīcībspēja. Rīcībspējas

⁶Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 39.lpp.

⁷Tieslietu ministrija. Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_documents_petijumi_petijums_gimenes_tiesibas_12.doc [aplūkots 2017. gada 4. aprīlī]; Valdovska A. Kas ir laulības līgums jeb laulāto mantisko attiecību līgums? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/233609-kas-ir-laulibas-ligums-jeb-laulato-mantisko-attiecibu-ligums/> [aplūkots 2017. gada 14. aprīlī].

ierobežošana izpaužas kā personas nespēja uzņemties atbildību vai veikt kādas tiesiskas darbības. Respektīvi personai ir nepieciešams pārstāvis, kas rīkojas viņas vārdā.⁸ Turklāt par līguma atlikušo daļu ir vajadzīga aizgādņa piekrišana. Šī panta daļa reglamentē arī situāciju, kad bāriņtiesa var lemt par laulības līguma noslēgšanu. Bāriņtiesai šāda kompetence ir tikai tādā situācijā, kad vienai pusei ir ierobežota rīcībspēja un otrs laulātais vienlaikus ar vēlmi noslēgt laulības līgumu ir šīs personas aizgādnis.

Otrs laulāto līgumisko mantisko attiecību rašanās veids ir laulātajiem noslēdzot tādu līgumu, kas sākotnēji varētu šķist līdzīgs laulības līgumam, bet tomēr tas neatceļ laulāto likumiskās mantiskās attiecības, kā tas izriet no Civillikuma. Šāda veida līgumos laulātie ir tiesīgi vienoties par to, kāda laulāto manta laulības laikā tiks uzskatīta par atsevišķo mantu, vai tieši pretēji – kāda par laulāto kopīgo mantu. Turklāt ar līgumu, kurā puses nosaka kādu mantu par laulātā atsevišķo mantu, var arī vienoties par tādu mantu, kas vēl tikai ir sagaidāma, ka nākotnē būs laulātā īpašumā. Laulāto iniciatīva noslēgt šāda veida līgumus par kādiem kopīgas mantas vai sagaidāmās kopīgās mantas objektiem tāpēc, lai mantu, kas pēc laulības noslēgšanas būtu piekritīga kopīgās mantas sastāvam, varētu padarīt par viena laulātā atsevišķo mantu, tādā veidā to it kā “pasargājot” no otra laulātā. Tieši pretēja situācija ir laulātajiem slēdzot līgumus par atsevišķās mantas objektiem.⁹ Būtībā ar šādu līgumu palīdzību laulātajiem tiek noteiktas mantiskās attiecības uz atsevišķiem īpašumā esošiem, sagaidāmi esošiem vai kopīgiem mantas objektiem, piemēram uz nekustamu vai kustamu mantu. Šāds līgums tikai regulē laulāto mantas statusu. Līgumi, ar kuriem tiek uzturētas laulāto likumiskās mantiskās attiecības, netiek uzskatīti par laulības līgumiem Civillikuma 114.panta izpratnē. Lai šādi līgumi būtu saistoši trešajām personām tie tā pat kā laulības līgumi ir ierakstāmi laulāto mantisko attiecību reģistrā. Turklāt, tas ir jāieraksta reģistrā arī tādā gadījumā, lai šādam līgumam piešķirtu publisku spēku.¹⁰ Lai šādi līgumi varētu būt spēkā, to noslēdzot ir jāievēro rakstveida forma.¹¹

⁸ Balodis K. Ievads civiltiesībās. Zvaigzne ABC, 2007, 77. lpp.

⁹ Bārtulis J. Par laulāto kopīgo un atsevišķo mantu. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/262321-par-laulato-kopigo-un-atsevisko-mantu/> [aplūkots 2017. gada 11. aprīlī]. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 126.-127.lpp.

¹⁰ Tieslietu ministrija. Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_documents_petijumi_petijums_gimenes_tiesibas_12.doc [aplūkots 2017. gada 4. aprīlī].

¹¹ Miķelsone L. Laulāto mantiskās attiecības nosaka laulības līgumā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=273786> [aplūkots 2017. gada 11. aprīlī].

Gan laulāto likumiskajās, gan līgumiskajās mantiskajās attiecībās pastāv manta, kas piederības ziņā, var piederēt abiem laulātajiem vai katram laulātajam atsevišķi. Atšķirīga arī ir terminoloģija šo abu mantisko attiecību veidos. Likumiskajās mantiskajās attiecībās ir runa par kopīgo un atsevišķo mantu, bet līgumiskajās attiecībās tiek runāts par mantas kopību vai šķirtību. Par šo jēdzienu nozīmi, tālāk darbā autors sniegs plašāku izklāstu. Likumiskajās mantiskajās attiecībās laulāto mantiskās attiecības regulē likums. Savukārt laulātie ar laulības līguma palīdzību ir paši var noteikt savu attiecību režīmu, cik tāl tas nenonāk pretrunā ar likumu.¹²

Civillikuma 89. pantā ir iestrādāts kopīgās mantas sadales pamatprincips, laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās.¹³ Saskaņā ar šī panta otro daļu par laulāto kopīgo mantu tiek uzskatīta tāda manta, ko laulātie ir ieguvuši abi kopīgi. Šādā gadījumā starp laulātajiem būs kopīgs īpašums, kas piederēs abiem laulātajiem. Līdz ar to, šajā situācijā paradās kopīpašuma institūts. Kopīpašums ir tāds konkrēts īpašums, kas pieder vairākām personām domājamās daļās, nevis, piemēram, reālās vai ķermeniskās daļās.¹⁴ Laulāto kopīgā manta ir nedalītais kopīpašums, kas ir viens no kopīpašuma veidiem. Šajā ziņā laulātajiem nepieder atsevišķas īpašuma tiesības uz domājamo daļu, bet abiem laulātajiem ir ekvivalentas valdījuma tiesības uz kopīpašumā esošo objektu. Līdz ar to, uz laulāto kopīgo mantu neattieksies personas tiesības prasīt īpašuma dalīšanu,¹⁵ jo kopīpašums starp laulātajiem var izbeigties tikai ar laulības izbeigšanos vai arī tad, ja laulības pastāvēšanas laikā kopīgā manta ir jau sadalīta, kā to nosaka 109., 110. Civillikuma pants. Sīkāks izklāsts par kopīpašuma izbeigšanos laulāto starpā tiks sniegts tālāk darbā. Turklāt par laulāto kopīgo mantu var tikt atzīta arī tāda manta, kuru ir ieguvusi tikai viens no laulātajiem. Tas būs tikai tādā situācijā, kad šī manta ir iegūta par abu laulāto līdzekļiem, kā arī ar otra laulātā palīdzību šīs mantas iegūšanā. Ja starp pusēm pastāv šaubas par to, kādu ieguldījuma apjomu ir veicis katrs laulātais, tad saskaņā ar Civillikuma 89.pantu tiek prezumēts, ka manta pieder laulātajiem līdzīgās daļās. Vēsturiski civilkodeksa izstrādes komisija norādīja, ka dažādu daļu noteikšana var būt netaisna, it sevišķi attiecībā pret sievu. Tas tika pamatots ar to, ka sieva pēc laulības noslēgšanas ģimenes mantā ienes pūru un attiecībā pret vīru saņem mazāku daļu, jo vīrs

¹² Miķelsone L. Laulāto mantiskās attiecības nosaka laulības līgumā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=273786> [aplūkots 2017. gada 11. aprīlī].

¹³Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments: "Tiesu prakse laulāto kopīgas mantas dalīšanā", 2012, 10.lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/petijumi/laulato%20kopmanta_petijums_%202012.doc [aplūkots 2017. gada 18. martā].

¹⁴ Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Apgāds Zvaigzne ABC, 2011, 87. lpp.

¹⁵ Rozenfelds J. Lietu tiesības 4. labotais, papildinātais izdevums. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2011, 45. lpp.

kādreiz tika uzskatīts par galveno mantas iegūšanas “attīstītāju” un visas mantas “rīkotāju”.¹⁶ Autors uzskata, ka jau vēsturiski tika secināts, ka abi laulātie gan stājoties laulībā, gan laulības laikā, veidoja un papildināja laulāto kopīgās mantas saturu. Līdz ar to autors arī uzskata, ka termins “šaubas” Civillikuma 89.pantā norāda uz to, ka ja pastāv šaubas par ieguldījuma apmēru, tad tas nozīmē, ka šāds ieguldījuma apmērs no abu laulāto puses ir aptuveni vienāds, jo neviens no laulātajiem nespēj pierādīt pretējo. No Civillikuma 89.pantā ietvertās laulāto kopīgās mantas legāļdefinācijas arī ir secināms, ka, lai laulāto mantu atzītu tiem, par kopīgu ir nepieciešams tāds būtisks apstāklis, kā otra laulātā līdzdalība. Laulātā līdzdalība šā panta kontekstā izpaužas kā mantas iegūšana ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā līdzdalība pie mantas iegūšanas. Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2008.gada 25.jūnijā izskatīja apelācijas sūdzību civillietā Nr.C34054506 par Kurzemes apgabaltiesas 2008.gada 14.februāra spriedumu prasībā par īpašuma atzīšanu par laulātā atsevišķo mantu. Šajā lietā Augstākā tiesa ir noteikusi, ka Kurzemes apgabaltiesa ir nepamatoti atzinusi īpašumu par laulāto kopīgo mantu, balstoties tikai uz tādu apstākli, ka īpašums ir iegūts laulības laikā. Tiesa konstatēja, ka šāds apstāklis ir nepietiekams un, lai īpašumu atzītu par laulāto kopīgo mantu, tai ir jābūt iegādātai atbilstoši Civillikuma 89.panta otrajā daļā minētajiem līdzdalības veidiem.¹⁷ Autors pievienojas tiesas spriedumā paustajam uzskatam, ka nav pieņemams aprobežoties tikai ar faktu, ka personas ir atradušās laulībā, tāpēc manta ir atzīstama par kopīgu. Laulības esamības fakts nenorāda uz konkrētām laulāto mantiskajām attiecībām vai uz mantas piederību laulāto starpā. Tiesai saskaņā ar Civillikuma 89. pantu ir jākonstatē vai starp laulātajiem ir vai nav radies nedalītais kopīpašums.

Kā jau iepriekš tika aplūkots, par kopīgo mantu var atzīt arī tādu mantu, ko laulātais ir ieguvis ar abu laulāto līdzekļiem, kā tas izriet no Civillikuma 89.panta. Šajā situācijā nav izšķirošas nozīmes tam, kurš laulātais būs veicis maksājumu, vai uz kura laulātā vārda tiks nostiprinātas, reģistrētas īpašumtiesības uz konkrēto mantu.¹⁸ Kā arī nav izšķirošas nozīmes tam, kāda manta ir iegūta, piemēram, automašīna, dzīvoklis, dators utt. J. Vēbers norāda, ka šāda manta jeb mantas objekti var būt viss, kas vispār personām var atrasties personiskajā

¹⁶ [b.a.] Jaunā civillikoda izstrādāšanas komisijas darbība. Valdības vēstnesis, 1923. gada 14. augusts, nr. 175. Pieejams: http://periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pa|issue:p_001_wawe1923n175|article:DIVL80|query:mantas_laulatais_mantu_līdzdalību|issueType:P [aplūkots 2017. gada 14. maijā].

¹⁷Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments: “Tiesu prakse laulāto kopīgas mantas dalīšanā”, 2012, 10., 16.lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/petijumi/laulato%20kopmanta_petijums_%202012.doc [aplūkots 2017. gada 18. martā].

¹⁸ Tieslietu ministrija. Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_documents_petijumi_petijums_gimenes_tiesibas_12.doc [aplūkots 2017. gada 5. aprīlī].

īpašumā. Izņemot gadījumu, kad šī manta ir nepieciešama viena laulātā darbam vai viņa personīgai lietošanai, kas atbilstoši Civillikuma 91.pantam tiks traktēta kā laulātā atsevišķā manta.¹⁹ Tas būs, piemēram, situācijā, kad laulātais par šādiem līdzekļiem ir iegādājies automašīnu, ar kuru ikdienā veic algotu darbu. Šādā situācija būs izņēmums un šādu mantu nevarēs atzīt par laulāto kopīgo mantu. Tātad izšķiroša nozīme ir faktam, ka pati manta ir iegūta par abu laulāto līdzekļiem un mantas kopības prezumpciju nevarēs ietekmēt, piemēram, otras puses arguments par to, ka tieši viņš ir veicis pārskaitījumu, jo tas nemaina kopīgās mantas esamības faktu. Abu laulāto līdzekļi šī panta kontekstā nozīmē ne tikai to, ka mantas iegūšanas procesā tiek izlietoti abu laulāto kopīgās mantiskās vērtības, bet arī tādas mantiskas vērtības, kas ir atzīstamas par katra laulātā atsevišķo mantu.²⁰ Piemēram, laulātie var iegādāties, kādu vienu, konkrētu mantu par savu naudu vai arī par naudu, kas ir abiem laulātajiem kopīga. Šajos abos gadījumos tiks atzīts, ka šādi iegūta manta ir laulāto kopīgā manta.

Civillikuma 89.panta otrā daļa paredz to, ka ne tikai par kopīgo mantu tiks uzskatīta tāda manta, kas ir iegūta ar abu laulāto līdzekļiem, bet arī tāda manta, kas tiks iegūta ar darbības palīdzību no otra laulātā puses. Pie “darbības palīdzības” jēdziena tiek izdalīti divi līdzdalības veidi, ko var sniegt otrs laulātais – tieša un netieša līdzdalība. Tieša līdzdalība var izpausties, kā viena laulātā sniegta darbības palīdzība otra laulātā atsevišķajā mantā, kā rezultātā tiek iegūti kādi mantiski labumi. Kā piemēru var minēt gadījumu, kad viens laulātais strādājot nopelna algu, tikmēr otrs laulātais mājās rūpējas mājsaimniecību un, piemēram, darot kādus mazus rokdarbus gūst papildus nelielu peļņu. Visbeidzot sievai un vīram uzkrājot kapitālu, tie iegādājas, piemēram, kādu nekustamo īpašumu. Respektīvi viens laulātais ar savām rūpēm par mājsaimniecību un nelielo peļņu, būs sniedzis ieguldījumu otra laulātā atsevišķajā mantā, kura rezultātā abi laulātie iegūst īpašumu. Tātad šādā gadījumā starp abiem laulātajiem būs izveidojies nedalītais kopīpašums. Šajā gadījumā šie mantiskie labumi būs atzīstami par abu laulāto kopīgo mantu. To kādā apjomā šāds mantiskais labums piederēs katram no laulātajiem, ir nosakāms atbilstoši tādām ieguldījuma apjomam, kādu ir sniedzis šis otrs laulātais. Turpretī, ja starp pusēm pastāv šaubas par to, kādā apjomā katram no laulātajiem mantiskais labums pieder, tad tiek prezumēts, ka tas pieder abiem laulātajiem līdzīgās daļās. Savukārt netiešā līdzdalība ir sarežģītāka un praksē ir biežāk sastopami strīdi šajā jautājumā. Ar netiešo līdzdalību ir saprotams, kāda no laulātā darbu mājsaimniecībā vai

¹⁹ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 106.lpp; Vēbers J. Latvijas PSR ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 51.lpp.

²⁰Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000., 21. novembris, nr. 36, (189).

ģimenē. Šāds darbs tiek traktēts kā materiāls ekvivalents. Respektīvi, tas nozīmē to, ka otra laulātā darbība mājsaimniecībā, vai ģimenē to uzturot un rūpējoties par to, ir novērtējama materiāli. Šāda darbība ir liekama pretim otra laulātā iegūtajiem līdzekļiem. Netiešā līdzdalība izpaužas gadījumos, kad, piemēram, viens laulātais ikdienā strādā, t.i., veic darba tiesiskos pienākumus, kamēr otrs laulātais rūpējas par ģimeni – bērniem, vai mājsaimniecību – dzīvoklis, māja utt. Turklāt tas attieksies arī, ja otrs laulātais ar savu darbu būs sekmējis mantas pavairošanu, kur šādā gadījumā manta, kas būs uzkrājusies, tiks atzīta par abu laulāto kopīgo mantu. Vienam laulātajam ikdienā rūpējoties par mājsaimniecību un ģimeni, kamēr otrs laulātais pelna iztiku savai ģimenei, šim pirmajam laulātajam būs tiesības uz daļu no otra laulātā ienākumiem vai arī uz mantu, kas iegādāta par šiem ienākumiem. Ienākumiem šajā kontekstā ir raksturīgi tas, ka tie tiek gūti regulāri un konkrētā laika periodā. Papildus pie netiešās līdzdalības svarīgs ir konkrētais laika grieznis, kad laulātais veic rūpes par ģimeni vai mājsaimniecību. Tas ir svarīgi tā iemesla dēļ, ka laulātajam pārtraucot ikdienā vest rūpes par mājsaimniecību, tā vairs netiek prezumēta laulātā netieša līdzdalība.²¹ Autors uzskata, ka šāds kopīgās mantas iegūšanas veids – “ar darbības palīdzību”, ir loģisks un pat nepieciešams. Respektīvi, ja nebūtu laulātā, kurš rūpētos par laulāto bērniem vai mājsaimniecību, tad pirmajam laulātajam, kurš ikdienā pelna iztikas līdzekļus, būtu apgrūtinātākas iespējas šos līdzekļus nopelnīt. Gadījumā, ja nebūtu šī laulātā, tad strādājošajam laulātajam ikdienā būtu papildus slogs un jāuzņemas papildus rūpes par bērniem vai mājsaimniecību, kas apgrūtinātu iztikas gūšanas iespējas. Kā arī situācijā, ja viens laulātais ir ieguldījis savu darbību otra laulātā atsevišķajā mantā, pastāv iespēja, ka bez šīs darbības laulātais nemaz šo mantu nebūtu ieguvis. Tātad var secināt, ka šāda otra laulāta darbības palīdzība atvieglo otram laulātajam gūt mantiskas vērtības, kā rezultātā otram laulātajam rodas tiesības uz mantu, kas galarezultāta ir abu laulāto nedalītais kopīpašums. Brīdī, kad 1937.gadā tika pieņemts Civillikums, Latvijā pastāvēja uzskats, ka normāla un stipra ģimene ir tāda, kurā sievas darbs ir aprobežots tikai ar rūpēm par ģimeni. Savukārt vīra darbs bija ārpus ģimenes, respektīvi, viņš cīnījās par ģimenes uzturu.²² Autors uzskata, ka likumdevējs jau pašā normas radīšanas sākumā bija paredzējis sievas aizsardzību kā darbības palīdzības sniedzēju – rūpēs par ģimeni. Autora ieskatā šīs normas, kas paredz laulāto darbības palīdzību, mūsdienās saturs ir

²¹ Ķempele O. Laulāto personiskās un mantiskās tiesības apspriežamas pēc jaunā Civillikuma. *Latviete*, 1937, 1. jūnijs, nr. 6-12, 9.lpp; Beimuts G. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. *Zemgales Balss*, 1938, 9. septembris, Nr.222; Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 112.–114.,120. lpp; Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. *Jurista Vārds*, 2000., 21. novembris, nr. 36, (189); Street M. *Money and family breakdown*. London: Legal Action Group, 1993, 145. lpp.

²² Ķempele O. Laulāto personiskās un mantiskās tiesības apspriežamas pēc jaunā Civillikuma. *Latviete*, 1937, 1. jūnijs, nr. 6-12, 6.lpp.

eskalējies jeb attīstījies līdz tam, ka tiek aizsargāts jebkurš no abiem laulātajiem, kurš sniedz darbības palīdzību kopīgās mantas iegūšanā.

Pretēji, kā tas ir laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās, kurās Civillikums paredz otra laulātā aizsardzību, laulāto līgumiskajās mantiskajās attiecībās šāda aizsardzība būs jāgarantē pašiem laulātajiem - pašiem nosakot sava darījuma saturu un režīmu, kā to uzskata autors. Kā pirmais no mantisko attiecību režīmiem, slēdzot laulības līgumu, ir laulāto mantas kopība. Turklāt, runājot par laulības līgumu ir nošķirami divi jēdzieni –mantas kopība un visas mantas kopība. Visas mantas kopība nozīme to, ka laulātie ar savu gribu laulības līgumā nosaka, ka tā manta, ko laulātie iegūst laulības laikā vai pirms tās, tiek aptverta kopīgā, vienā nedalāmā masā. Un visas mantas kopības gadījumā laulātajiem manta nepiederēs atsevišķās daļās. Savukārt mantas kopība nozīmē to pašu, tikai ar nelielu izņēmumu, ka laulātajiem visa manta būs kopīga izņemot atrunāto, tas ir, atsevišķo. Respektīvi laulātie var vienoties, ka kādas mantiskas vērtības tiek uzskatītas par atsevišķo mantu un katrs laulātais ar šo mantu var rīkoties patstāvīgi. Šādu regulējumu paredz Civillikuma 125.pants. Laulātajiem izvēloties mantas kopības attiecību režīmu, ir jānosaka mantas piederība – kāda manta ir kopīga vai kāda ir atsevišķa. Kā norāda J. Vēbers, parasti slēdzot laulības līgumu par mantas kopību puses norāda tikai to mantu, kas ir ārpus mantas kopības, nevis tādu mantu, kas ir kopībā.²³ Autora ieskatā tas būtu diezgan nelietderīgi un laika ietilpīgi, rakstīt uzskaitījumu par to, kura manta ir kopībā, jo, ja puses slēdz laulības līgumu par mantas kopību, tad loģiski būtu, ka puses norādītu tikai mantu, kas ir ārpus kopības, ja tāda gadījumā pastāv. Autors uzskata, ka laulātajiem būtu jānorāda arī neregistrēta kustamā manta, tas ir, vai tā ietilpst kopībā vai neietilpst. Šādas neregistrētas kustamas mantas norādīšana varētu nākotnē ļaut izvairīties pusēm no strīda tiesā. Tomēr būtu jāvērtē arī tas, vai šāda norādīšana būtu īsti līdz galam iespējama, piemēram, mantas lielā apjoma dēļ. Tāpēc autors uzskata, ka laulātajiem vajadzētu pašiem noteikt konkrētu vērtības sliekšni naudas izteiksmē, no kura laulātie vadīsies, norādot neregistrētu kustamu mantu. Laulātajiem nepastāv arī ierobežojumi attiecībā uz to, kādas lietas var, nevar tikt apvienotas mantas kopībā, un, turpmāk iegūstot jebkuru mantu no jauna, tā tiks iekļauta mantas kopībā. Savukārt, ja kāds no laulātajiem vēlēšies atsavināt mantas kopībā ietilpstoši mantisku vērtību, tad otram laulātajam būs jāsniedz piekrišana šādam darījumam.²⁴ J. Vēbers arī norāda, ja mantas kopībā ir manta, kas ir reģistrēta tikai uz viena laulātā vārda, nav nepieciešams, lai tas būtu reģistrēts arī otra laulātā vārda, jo tā tik vai tā tiks

²³ Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 48., 49. lpp; [b.a.] Laulāto mantiskās attiecības pēc Civillikuma. Mūsu Īpašums, 1937, 15. oktobrī, Nr. 41, 5.lpp.

²⁴ Miķelsone L. Laulāto mantiskās attiecības nosaka laulības līgumā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=273786> [aplūkots 2017. gada 11. maijā].

uzskatīta par laulātā mantas kopībā esošu. Autors šādam apgalvojumam nevēlas piekrist un uzskata, ka būtu nepieciešams, lai īpašums būtu reģistrēts arī uz otra laulātā vārda. Praksē bieži ir novērojams, ja reģistrā nav norādīts par otra laulātā īpašuma tiesībām, tad laulātajam šķiet, ka viņam nemaz nav nekādu tiesību uz šo mantu. Autors uzskata, ka mantas reģistrācija uz abu laulāto vārdiem ir jābūt kā obligātam noteikumam, jo tas veicinātu pārskatāmību un mazinātu iespēju, ka par īpašuma piederību rastos strīds starp pusēm.²⁵ Autora ieskatā, vispārīgi aplūkojot mantas kopības institūtu un kopīgās mantas institūtu, varētu šķist, ka šie abi institūti ir samērā vienādi. Tomēr šo abu institūtu starpā ir manāmas atšķirības. Mantas kopība no kopīgās mantas atšķiras ar to, ka pirmais rodas uz līguma pamata un pieder pie līgumisko attiecību sistēmas, savukārt pēdējais rodas uz likuma pamata un pieder pie likumiskas attiecību sistēmas. Mantas kopības attiecībās ir plašākas iespējas laulātajiem papildus regulēt atsevišķu objektu ietveršanu šajās attiecībās. Turpretim pie kopīgās mantas šādas iespējas nav.

Laulības līgumā laulātie ir tiesīgi izvēlēties arī visas mantas šķirtības mantiskās attiecības. Saskaņā ar Civillikuma 117.pantu, pie mantas šķirtības laulātais patur mantu, ko ir ieguvis pirms laulības, kā arī laulības laikā iegūto mantu. Turklāt tā manta, ko laulātais iegūs pēc laulības līguma noslēgšanas par visas mantas šķirtību arī būs laulātā atsevišķā manta. Laulātais ar šo mantu var rīkoties patstāvīgi, tas ir, neatkarīgi no otras laulātās puses. Laulātais ir tiesīgs. Šajā mantisko attiecību režīmā nevarētu runāt par laulāto mantu kā tādu, jo katrs laulātais ir savas mantas īpašnieks, bez jebkādas mantas izšķirtības. Šajās mantiskajās attiecībās katrs no laulātajiem ir patstāvīgs civiltiesisko attiecību subjekts, jo ar laulības noslēgšanu nemaina laulātā mantisko attiecību statusu. Būtībā ar šīm mantiskajām attiecībām netiek pieļauta jebkāda laulāto kopīgā manta. Netiek pieļauta arī nekādā laulāto atsevišķā manta, kā tas, piemēram, izriet no likumiskajām mantiskajām attiecībām. Par cik Civillikuma 117.pants paredz visas mantas šķirtību, tad tas attiecas uz visu abu laulāto mantu, kas arī norāda uz to, ka laulātajiem nepastāv iespējas slēgt laulības līgumu par mantas šķirtību attiecībā uz atsevišķiem mantas objektiem. Pie situācijas, kad laulātie iegūst mantu kopīgi, tad laulātie laulības līgumā paredz šīs mantas sadali. Par mantas sadali, ja laulātie iegūst mantu kopīgi, ir jāvienojas laulības līgumā tā iemesla dēļ, ka šajās mantiskajās attiecībās nepastāv kopīpašuma tiesības. Šāds mantisko attiecību veids nevar izslēgt citas mantiskās attiecības laulāto starpā, kas nav laulāto mantiskās attiecības. Piemēram, starp laulātajiem var pastāvēt kopīpašums, bet tikai kā starp atsevišķām, it kā svešām personām, kur šis kopīpašums nekādā

²⁵ Landers J. Understanding How Assets Get Divided In Divorce. Pieejams: <https://www.forbes.com/sites/jefflanders/2011/04/12/understanding-how-assets-get-divided-in-divorce/#2b6630682b66> [aplūkots 2017. gada 16. maijā].

veidā netiks saistīts ar laulāto mantiskajām attiecībām, bet pamatosies, piemēram, jau uz Civillikuma 1067.pantu u.c. Sākotnēji var rasties jautājums par to, kā pie šāda attiecību režīma laulātie var dzīvot, piemēram, vienā mājā, kura pieder vienam laulātajam. Šādā situācijā abiem laulātajiem ir tiesības lietot visus mājsaimniecības priekšmetus, tai skaitā arī dzīvojamo platību. Laulātie arī ir tiesīgi noteikt paši savādāku mājsaimniecības priekšmetu lietošanas kārtību.²⁶ Autors uzskata, ka mantas šķirtības attiecību režīms ir visdrošākais laulātajiem, jo ar šādu attiecību režīmu laulātie būtībā izvairās no manītas sadales jautājumiem, kā arī izslēdz vēlāk esošus strīdus par mantas piederību, ja tādi pastāv.

Pamatojoties uz Latvijas Republikas Uzņēmuma reģistra 2017. gada dotajiem datiem par laulāto mantisko attiecību līgumiem un tā sadalījumu attiecību veidos, var konstatēt, ka pie mantas kopības ir reģistrēti 222 spēkā esoši laulības līgumi, savukārt pie mantas šķirtības 14568 laulības līgumi. No dotajiem statistikas datiem ir skaidri redzams, ka laulātie izvēlas slēgt laulības līgumus ar mantas šķirtības attiecību režīmu.²⁷ Autors uzskata, ka laulātie rīkojas un vēlas būt piesardzīgi savās mantiskajās attiecībās, tādēļ biežāk izvēlas mantas šķirtības attiecību režīmu, ko apliecina iepriekšminētie statistikas dati. Izvēloties šo režīmu, laulātie maksimāli izvairās no iespējamiem strīdiem nākotnē, kas saistāmi ar mantisko attiecību jautājumiem.

Neizbēgama būs situācija, kad laulāto mantiskās attiecības izbeigsies. Kā jau iepriekš tika aplūkots, laulāto starpā var pastāvēt gan likumiskās, gan līgumiskās mantiskās attiecības, kuras var izbeigties uz dažādiem pamatiem. Pamatus, kā izbeidzas, piemēram, laulāto likumiskās mantiskās attiecības nosaka Civillikuma 109.pants. No šī panta izriet, ka likumiskās mantiskās attiecības var izbeigt tad, ja pirmkārt ir abu laulāto vienošanās, ar kuru tie izbeidz mantiskās attiecības. Otrkārt likumiskās mantiskās attiecības izbeidzas, ar otra laulātā mantojuma atklāšanos. Treškārt likumiskās mantiskās attiecības izbeigsies, ja laulātie šķirs laulību. Tomēr laulātie var izbeigt savas mantiskās attiecības ne tikai šķirot laulību, bet arī laulības laikā. Laulības laikā tas ir iespējams tādā gadījumā, kad ir viena laulātā pieprasījums. Lai laulātie izbeigtu savas likumiskās mantiskās attiecības ar abu laulāto vienošanos, pusēm ir jānoslēdz vienošanās par kopīgas mantas sadalīšanu. Turklāt zem jēdziena “laulāto vienošanās”, tiek ietverts arī laulības līguma institūts. Ar laulības līguma palīdzību laulātie var izbeigt savas likumiskās mantiskās attiecības. Tātad ar laulāto vienošanos nevajadzētu uzreiz saprast to, ka laulāto mantiskās attiecības izbeidzas pavisam.

²⁶ Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans ģipašums, 2000, 41.-43.lpp; Vītiņš V. Ģimenes tiesības jaunā Civillikumā. Kurzemes Vārds, 1937, 14. martā, Nr. 60, 2. lpp;

²⁷ Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs. Laulāto mantisko attiecību līgumi (sadalījumā pa attiecību veidiem). Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/statistika.html?a=1117> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī].

Respektīvi, var pastāvēt arī situācija, kad laulātie slēdz laulības līgumu un tad juridiski izbeigsies likumiskās mantiskās attiecības un nodibināsies līgumiskās mantiskās attiecības. Savukārt laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām izbeidzoties uz mantojuma atklāšanās pamata, pārdzīvojošam laulātajam ir jānosaka viņam piederošā daļa no kopīgās mantas. Šāds priekšnoteikums nav obligāts, jo pats laulātais var neizprasīt sev pienākušo daļu kopīgajā mantā. Savukārt to var darīt arī zvērināts notārs, ja, piemēram, tiek vesta mantojuma lieta. Turpretim, ja lietā pastāv strīds to veic arī tiesa. Šajā situācijā tiek noteikts laulāto mantas sastāvs. Laulātais var tikt uzskatīts par mirušu ne tikai konstatējot viņa nāves faktu, bet arī tad, ja tiesa izsludina pazudušo personu par mirušu, kā to nosaka Civillikuma 377.pants. Kā jau iepriekš tika noskaidrots, viens no likumisko mantisko attiecību izbeigšanās pamatiem ir laulības šķiršana vai viena laulātā pieprasījums laulības laikā. Pirms laulības šķiršanas, kā to nosaka Civillikuma 77.pants un Notariāta likuma 325.panta otrā daļa pusēm ir jāvienojas par mantas sadali, jo pretējā gadījumā tiesa vai notārs laulību nešķirs un tādā gadījumā laulātie nevarēs izbeigt savas likumiskās mantiskās attiecības. Tāpēc pamatojoties uz Civilprocesa likuma 238.panta pirmās daļas 6.punktu, laulības šķiršana ir izskatāma vienlaikus ar laulāto mantas dalīšanu.²⁸ Savukārt pastāv arī situācija, kad laulātie var izbeigt likumiskās mantiskās attiecības nemaz nešķirot laulību. Respektīvi laulātais var celt prasību tiesā tikai par kopīgās mantas sadali un likumisko mantisko attiecību izbeigšanu, neceļot prasību par laulības šķiršanu. Būtībā laulātajiem laulība saglabājas, tikai izbeidzas to mantiskās attiecības. Viens no pamatiem šādam pieprasījumam ir, kad laulāto manta ir apdraudēta otra laulātā parādu vai vienkārši finansiālo problēmu gadījumā. Svarīgi šajā situācijā ir tas, ka laulātā parādam ir jābūt lielākam par to vērtību, kāda sastāda viņa atsevišķā manta. Kā otrs priekšnoteikums šādam pieprasījumam ir otra laulātā rīcība, ar kuru tas apdraud laulāto mantu. Mantas apdraudējums var rasties situācijā, kad laulātais dzīvo izšķērdīgi vai, piemēram, ikdienā lieto alkoholu. Turklāt laulātajam nav jāgaida brīdis, kad iestāsies otra laulātā finansiālās grūtības, un viņš var iesniegt šādu pieprasījumu, jo par viena laulātā saistībām var vērst piedziņu uz laulāto kopīgo mantu. Būtībā šāda pieprasījuma realizēšanas gadījumā laulāto mantiskās attiecības ir jāpieņem tā, it kā tās nemaz nebūtu pastāvējušas.²⁹ Autora ieskatā, Civillikuma 109.panta pirmās daļas 3.punktu, vajadzētu papildināt ar to, ka laulātajam būtu iespēja ne tikai

²⁸ Civilprocesa likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]; Notariāta likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=59982> [aplūkots 2017. gada 10. maijā]; Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments. Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās. 2007, 6.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/laulato%20kopmanta.doc> [aplūkots 2017. gada 10. maijā].

²⁹ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 272. - 275.lpp.

absolūti izbeigt laulāto likumiskās mantiskās attiecības, bet arī izbeigt tās uz atsevišķiem mantas objektiem. Laulātais tādā veidā varētu, piedziņas vēršanas gadījumā saglabāt kādu mantas objektu, bet atstāt pārējo mantu, lai ar to varētu nodzēst otra laulātā saistības.

Civillikums paredz arī gadījumus, kad izbeidzās ne tikai laulāto likumiskās mantiskās attiecības, bet arī laulāto līgumiskās mantiskās attiecības laulāto mantas kopībā, ko nosaka civillikuma 134.pants. Saskaņā ar šo Civillikuma pantu viens no pamatiem mantas kopības izbeigšanai ir, tāpat kā laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās, ar viena laulātā nāvi. Šā panta pirmās daļas otrais punkts paredz, ka mantas kopību var izbeigt ar laulības šķiršanu, kā arī ar tās atzīšanu par spēkā neesošu. Arī tāds pats punkts ir paredzēts pie kopīgās mantas izbeigšanās pamatiem. Savukārt no šī paša panta 3.punkta izriet, ka mantas kopību var izbeigt, ja viens laulātais ir atzīts par maksātnespējīgu. Turklāt, tāpat kā kopīgās mantas sadalē, mantas kopību ir iespējams izbeigt uz laulāto vienošanās pamata, kā to nosaka panta 4.punkts. Atšķirīgi no kopīgās mantas sadales noteikumiem Civillikuma 134.panta otrajā daļā tiek izdalīti papildus pamati tam, lai laulātais gadījumā, ja viņa pārvaldībā neatrodas manta varētu celt prasību par mantas kopības izbeigšanu tiesā. Kā pirmais no pamatiem šādam prasījumam ir tāds, ka, ja manta var izputēt, vai ievērojami samazināties tā iemesla dēļ, ka tā atrodas pie otra laulātā. Otrkārt laulātais var prasīt mantas kopības izbeigšanu, ja pie otra laulātā atrodas manta un viņš nesniedz līdzekļus tam, lai uzturētu mājsaimniecību vai savu ģimeni. Kā arī šī panta daļa paredz, ka laulātais arī var prasīt mantas kopības izbeigšanu, ja otrs laulātais pārkāpj mantas lietošanas vai pārvaldības robežas. Savukārt kā vienu no pēdējiem pamatiem, lai prasītu mantas kopības izbeigšanu Civillikums ir paredzējis gadījumu, kad otrs laulātais ir nonācis aizgādnībā, ja viņa pārvaldība atrodas manta. Likumdevējs Civillikuma 134.panta trešajā daļā ir paredzējis arī vienu gadījumu, kad mantas kopības izbeigšanu ir tiesīgs prasīt laulātais, pie kura atrodas manta. Šajā gadījumā, šis laulātais būs tiesīgs prasīt tikai tad, ja otra laulātā parādi būs lielāki nekā viņa atsevišķas mantas vērtība. Mantas kopība laulātajiem būs izbeigta ar brīdi, kad mantisko attiecību reģistrā tiks veikts ieraksts par mantas kopības izbeigšanu, saskaņā ar Civillikuma 134.panta ceturto daļu. Turklāt šis pants, kā otru brīdi, ar kuru izbeidzas laulāto mantas kopība, atzīst otra laulāto nāvi.

2. Laulāto kopīgās mantas sadale notariālā procesā

Līdz 2011.gada 1.februārim laulātajiem bija iespēja šķirt laulību un izbeigt laulāto mantiskās attiecības, tai skaitā, sadalīt laulāto kopīgo mantu tikai un vienīgi tiesas ceļā. Turklāt, laulātajiem vajadzēja vērsties tiesā pat tad, ja starp pusēm strīda nepastāvēja. Ar 2011.gada 1.februāri stājās spēkā grozījumi attiecībā uz Notariāta likumu. Šie grozījumi paplašināja notāra funkcijas, respektīvi, laulātie šobrīd ir tiesīgi pie notāra gan šķirt laulību, gan arī sadalīt laulāto kopīgo mantu, kā to šobrīd nosaka Notariāta likuma 65.panta pirmās daļas 5. punktu un 5¹. punktu. Tomēr starp vērsanos pie notāra un vērsanos tiesā par laulāto kopīgās mantas sadali un laulības šķiršanu pastāv būtisks priekšnosacījums. Pie notāra laulātie vērsas tikai tādā gadījumā, ja starp pusēm nepastāv strīds. Savukārt tiesas ceļā, ja starp pusēm pastāv strīds.³⁰ Autors šajā nodaļā koncentrējas uz laulāto kopīgo mantas sadali laulības šķiršanas lietā.

Notāru praksē, kā noskaidroja autors konsultācijā pie notāriem, sākotnēji laulātajiem izvēloties šķirt laulību un dalīt kopīgo mantu notariālā kārtībā, tie izvēlas subjektīvu apstākļu dēļ notāru. Saskaņā ar Notariāta likuma 327.pantu, laulības šķiršanas lietu notārs uzsāk uz abu laulāto iesnieguma pamata. Notariāta likums runā par “abu laulāto iesniegumu”. Autors uzskata, ka šis apstāklis arī norāda uz to, ka notariālajā procesā starp laulātajiem nav strīda. Respektīvi, abi laulāties sastāda kopīgu iesniegumu, jo abi ir vienprātīgi par laulības šķiršanu un mantas sadali, kā tas varbūt ir atšķirīgi no tiesas procesa. Turklāt notāram ir pienākums pārliecināties vai šādu lietu nav uzsācis kāds cits notārs. Notariāta likums paredz arī to, ka pats iesniegums ir taisāms notariāla akta formā un šādā iesniegumā norāda vai laulātie ir vienojušies par kopīgās mantas sadali (328., 329.pants.) Ja laulātie ir vienojušies par kopīgās mantas sadali, tad šāda vienošanās ir jāpievieno iesniegumam par laulības šķiršanu. Turklāt šādu iesniegumu notārs reģistrē attiecīgā laulāto šķiršanas lietu reģistrā, kā to nosaka Notariāta likuma 330.panta pirmā daļa.³¹

Saskaņā ar Notariāta likuma 325.pantu, vienošanās par kopīgās mantas sadali ir jābūt noslēgtai rakstveidā. Alternatīvs pants ir ietverts arī Civillikuma 77.pantā, bet šis pants attieksies tikai uz lietām, ko izskata tiesāšanās kārtībā. No Notariāta likuma 325.panta nav izsecināms vai pušu vienošanās ir privāts darījums vai notariāls akts, bet ir tikai norāde par

³⁰ L. Lūse. Kā izšķirt laulību pie notāra. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/225407-ka-izskirt-laulibu-pie-notara/> [aplūkots 2017. gada 29. aprīlī]; Notariāta likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=59982> [aplūkots 2017.gada 29. aprīlī].

³¹ Konsultācija ar zvērinātu notāri I. Bulāni, 2017.gada 28.aprīlis, saskaņā ar Notariāta likuma 79. pantu informācija par materiāliem nav izpaužama; Konsultācija ar Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītāju D. Reliņu, 2017. gada 15. Maijs.

vienošanos ietveršanu rakstveida formā. Notāru praksē, kā noskaidroja autors konsultācijā pie notāriem, šāda vienošanās var tik slēgta gan privātā kārtā, gan notariāla akta formā. Privātā kārtā laulātie var paši sastādīt vienošanos par kopīgās mantas sadali, bet savukārt, ja puses pašas nevēlas šādu vienošanos taisīt, tad to var lūgt darīt arī pašam notāram, kurš vienošanos ietvers notariāla akta formā, kā arī laulāto privāto vienošanos zvērināts notārs varēs ietvert notariālā aktā. Notārs arī norādīja, ka nav tādas obligātas noteiktas formas, respektīvi, vienošanās formas izvēle atkarājas no abu laulāto izvēles. Kā arī vienošanās par laulāto kopīgās mantas sadali vēlāk, ja starp pusēm par to pastāvēs strīds, varēs tikt izmantots kā pierādījums. Tātad no Notariāta likuma 325.panta satura izriet, ka iespējamās vienošanās par laulāto kopīgas mantas sadali ir laulāto privāti taisīta vienošanās, notāra veidots notariāls akts vai laulāto privātas vienošanās nodošana notāram notariāla akta formas ietveršanai.³²

Notariāla akta veidā taisītu vienošanos laulātie slēdz abiem kopā klātesot pie notāra. Notāram taisot vienošanos par kopīgās mantas sadali notariāla akta veidā rodas no likuma izrietošs papildus pienākums pie šāda akta sastādīšanas, saskaņā ar Notariāta likuma 116.panta ceturto daļu un 87¹.pantu. Respektīvi, pie šāda notariāla akta taisīšanas notāram ir jānoskaidro abu laulāto griba, šī darījuma noteikumus un notārs arī pieraksta abu personu paziņojumus, ja tādi ir. Turklāt notāram ir jāiepazīstina laulātos ar darījuma tiesiskajām sekām, tādā veidā izvairoties no iespējas, ka pieredzes trūkums vai neziņa varētu kādā veidā kaitēt laulātajiem. Laulātajiem izlemjot veikt kopīgās mantas sadali uz notariāla akta pamata, būs garants, ka šāda vienošanās būs juridiski korekta, atšķirībā no situācijas, kā tas varētu būt, ja laulātie paši sastāda savu vienošanos. Svarīgi ir tas, ka notārs starp laulātajiem ir neitrāls starpnieks, kurš dod padomus un konsultē laulātos. Notārs sniedzot padomus saviem klientiem aktīvi cenšas izzināt viņu mērķus un intereses, lai klientam varētu sniegt iespējams labāko risinājumu. Taisot notariālu aktu par laulāto kopīgās mantas sadali, laulātajiem atkrīt vienošanās sastādīšanas pienākums, jo viņu vietā to izdara notārs. Notārs sastādot notariālu aktu par laulāto kopīgās mantas sadali ņem vērā laulāto norādījumus un vēlmes attiecībā uz darījuma saturu. Atšķirībā no laulāto privātas vienošanās, kur notārs nedrīkst iejaukties, pie notariāla akta sastādīšanas ir tieši pretēji – tur iejaucas gan notārs, gan laulātie. Protams, notāra iejaukšanās notariāla akta taisīšanā nav absolūta, tā ir aprobežota līdz akta formas kā tādas sastādīšanai, jo saturu notariālajam aktam ietekmē paši laulātie, kā arī notārs laulātajiem palīdzēs noformēt juridiski korekti vienošanās saturu. Notāram ir pienākums arī izskaidrot laulātajiem notariāla akta un privātas vienošanās par kopīgās mantas sadali priekšrocības.

³² Konsultācija ar zvērinātu notāri I. Bulāni, 2017. gada 28. aprīlis, saskaņā ar Notariāta likuma 79. pantu informācija par materiāliem nav izpaužama; Konsultācija ar Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītāju D. Reliņu, 2017. gada 15. maijs.

Notārs konsultācijā norādīja, ka šāds notariāls akts vēlāk var tiesā kalpot kā pierādījums. Respektīvi pēc notariāla akta taisīšanas, vēlāk nav jāpierāda, piemēram, pušu griba, un aktā ietvertais ir jau jāuztver kā reāls pastāvošs fakts.³³ Turklāt notāram sastādot laulātajiem notariāla akta veidā vienošanos par kopīgās mantas sadali, laulātajiem ir priekšrocība nodokļu jomā, kā arī šādam dokumentam ir izpildu dokumenta spēks.³⁴ Respektīvi, likuma par iedzīvotāju ienākuma nodokli 9.panta pirmās daļas 12.punkts paredz, ka gada apliekamā ienākumā ar nodokli netiek apliktas tādas summas, kas izriet no notariāla akta veidā sastādītas laulāto vienošanās par kopīgās mantas sadali.³⁵ Tātad, ja laulātie slēgtu vienošanos par kopīgās mantas sadali notariāla akta veidā, tad laulāto saņemtā ienākuma daļa, kas izrietēs no šī akta netiks aplika ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, atšķirībā no tā, ja laulātie slēgtu vienošanos privātā kārtā. Notāram pastāv arī ierobežojums, kad viņam nav tiesību sastādīt notariālu aktu, kā to nosaka Notariāta likuma 41.pants. Šis pants nosaka aizliegumu notāram taisīt aktus pirmkārt, kādā savā lietā, otra un bijušā laulātā, otra laulātā un savu radnieku lietās – sānu līnijā tas ir līdz ceturtajai pakāpei, taisnā līnijā tas ir visās pakāpēs un turklāt arī svainībā aizliegums ir līdz trešajai pakāpei. Notārs nedrīkst taisīt aktus savu vai viņa laulātajam aizgādībā vai aizbildnībā atrodošos personu lietās, tas pats attiecas arī uz notāra vai viņa otra laulātā adoptēto, adoptētāju lietām. Turklāt notāram pastāv aizliegums taisīt notariālu aktu arī tad, ja viņš, piemēram, būs materiāli vai kā citādi tieši, netieši ieinteresēts sevis vestajā lietā. Notārs arī nedrīkst taisīt aktu arī tad, ja tas ir pretēji likumam un abiem tikumiem. Autors uzskata un pievienojas notāra konsultācijā paustajam apgalvojumam, ka būtu nepieciešams atstāt laulātajiem iespēju slēgt vienošanos tikai notariāla akta veidā.³⁶ Autors uzskata, ka paturot tikai šādu regulējumu, tas garantēs mazāku iespēju vēlāka strīda pastāvēšanai tiesā par laulāto kopīgās mantas sadali, līdz ar to samazinot tiesu noslodzi. Autors šādu apgalvojumu pamato ar to, ka pie notariāla akta veidā sastādītās vienošanās, notārs izskaidro pusēm šāda akta tiesiskās sekas un sniegs palīdzību to noformēt juridiski kvalitatīvu, kas līdz ar to mazinās pārpratumus nākotnē. Tomēr autors arī secina, ka notariāls

³³ Lūse L. Kā izšķirt laulību pie notāra. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/225407-ka-izskirt-laulibu-pie-notara/> [aplūkots 2017. gada 29. aprīlī]; Konsultācija ar zvērinātu notāri I. Bulāni, 2017.gada 28.aprīlis, saskaņā ar Notariāta likuma 79. pantu informācija par materiāliem nav izpaužama; Konsultācija ar Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītāju D. Reliņu, 2017. gada 15. maijs.; Damane L. Laulības šķiršanas lietu vešana notariātā. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011, 96.lpp.

³⁴ Latvijas notārs. Laulības šķiršanas lietas vešanas process. Pieejams: <https://latvijasnotars.lv/site/attachments/2011/01/31/laulibas-skirsanas-process.pdf> [aplūkots 2017. gada 1. maijā].

³⁵ Par iedzīvotāju ienākuma nodokli. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56880> [aplūkots 2017. gada 1. maijā].

³⁶ Konsultācija ar zvērinātu notāri I. Bulāni, 2017.gada 28.aprīlis, saskaņā ar Notariāta likuma 79. pantu informācija par materiāliem nav izpaužama; Konsultācija ar Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītāju D. Reliņu, 2017. gada 15. Maijs.

akts nevarēs samazināt strīdus par tādu mantu, kas būs vēlāk parādījusies pēc šī akta noslēgšanas. Respektīvi, ja laulātie konstatēs, ka pēc notariāla akta noslēgšanas viņu starpā pastāv vēl kāda manta, tad šis akts vairs nevarēs pasargāt no strīdiem par laulāto gribas izteikumiem. Turklāt jāpiebilst, ka gan akta gadījumā, gan privātas vienošanās gadījumā nav garantija, ka tiek konstatēta visa manta. Laulātajiem ir kopīgā manta jānorāda, bet notāriem nav procesuālu iespēju reģistros pārbaudīt kopīgās mantas esamību, kas, piemēram, iegūta ar laulātā ar darbības palīdzību.

Savukārt laulātajiem slēdzot privātu vienošanos par kopīgās mantas sadali, tiem nav jāierodas klātienē pie notāra to noslēgt. Laulātie paši sastāda un paraksta šādu vienošanos neatkarīgi no atrašanās vietas un pievieno to iesniegumam par laulības šķiršanu. Šādu privātu vienošanos, laulātie var arī iesniegt notāram iekļaušanai notariālā akta formā. Protams, privāta vienošanās nenozīmē to, ka laulātie pie šādas vienošanās sastādīšanas nebūtu tiesīgi pieaicināt, kādu juridiskās palīdzības sniedzēju. Parasti laulātajiem izvēloties slēgt privātu vienošanos, notāram nav ne tiesības, ne pienākums, kaut kādā veidā ietekmēt šādu laulāto privāto vienošanos. Tomēr, ja laulātie notāram lūdz konsultāciju saistībā ar šādas vienošanās izstrādi, tad notārs nevar atteikties to darīt. Notārs neiejaucas laulāto privātajā, tiesiskajā darījumā un arī nepārbauda šādas vienošanās saturu. Tomēr pastāv arī iespējas notāram šādu vienošanos nepieņemt. Turklāt notārs autoram vēl arī norādīja, ka var pastāvēt situācija, kad šādu vienošanos viņš ir tiesīgs nepieņemt. Kā piemēru notārs minēja Civillikuma 1415.pantu. Respektīvi, ja šāda vienošanās jeb darījums, būtu acīm redzami pretlikumīgs. Turklāt notāram nepieņemot šādu vienošanos, laulātie nebūs spējīgi izšķirt laulību, jo vienošanos par kopīgās mantas sadali paredz likums.³⁷

Notārs nenes atbildību par šķiršanās iesniegumā laulāto norādīto faktu patiesumu. Respektīvi laulātie paši ir atbildīgi par to, ko viņi norāda iesniegumā un privātajā vienošanās vai notariālajā aktā par kopīgās mantas sadali. Gadījumā, ja šķirot laulību, laulātie notāram būs norādījuši, ka viņu starpā kopīgā manta nepastāv, bet vēlāk laulātajiem radīsies strīds tiesā, tad tiesa parasti kā pirmo ņem vērā – abu laulāto apliecinājumus, ko tie sniedza notāram, par kopīgās mantas neesamību. Notāram nav iespēju pārliecināties par to, vai laulātajiem ir vai nav, kāda kopīga manta, kā tas ir pretēji, piemēram, tam, ka notāram ir iespēja no iedzīvotāju reģistra gūt pārliecību par bērniem laulāto starpā vai gūt informāciju par datiem no Zemesgrāmatas. Autoram notārs konsultācijā norādīja arī to, ka notāram nav

³⁷ Konsultācija ar zvērinātu notāri I. Bulāni, 2017. gada 28. aprīlis, saskaņā ar Notariāta likuma 79. pantu informācija par materiāliem nav izpaužama; Konsultācija ar Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītāju D. Reliņu, 2017. gada 15. Maijs.

iespējas pārbaudīt laulāto manta sastāvu.³⁸ Autora ieskatā, ja notāram būtu iespējas pārliecināties par laulāto mantas sastāvu, laulāto privātās vienošanās vai notariālā akta saturu, tad tas varētu mazināt situāciju, kad laulātajiem vēlāk rodas strīds tiesā par kopīgās mantas sadali. Autors uzskata, ka rodas absurda situācija, kad notārs taista aktu, nemaz neapzinoties šāda akta satura atbilstību realitātei. Inovācija, ko autors iesaka izveidot ir jauna reģistra izveide, kur tiek reģistrēta laulāto kopīgā manta. Protams, pastāvētu gadījumi, kad visu kopīgo mantu reģistrēt nebūtu iespējams, bet tāpēc šādā reģistrā būtu noteikts mantas objekta vērtības minimālais sliekšnis, no kura laulātajiem būtu pienākums reģistrēt kopīgo mantu. Šāds laulāto kopīgās mantas reģistrs veicinātu, piemēram, notāra vai kreditoru informētību par laulāto mantiskajām attiecībām, kura rezultātā būt iespējams mazināt situāciju, kad laulātajiem jautājums par kopīgās mantas sadali nonāk tiesā.

Autors uzskata, ka šķirt laulību un sadalīt laulāto kopīgo mantu notariālā ceļā ir salīdzinoši ātrāk un lētāk, nekā tas ir laulātajiem vēršoties tiesā. Tā, piemēram, MK noteikumi Nr. 737, Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību 54.punkts paredz, ka laulātajiem par laulības šķiršanas lietu notāram ir maksājams 71,14 euro. Šī summa sevī ietver iesnieguma taisīšanas izdevumus, publisko reģistru jeb dažādu informāciju sistēmu aplūkošana, pirmā un otrā izraksta izsniegšanu no notariālas aktu grāmatas, šķiršanās apliecības taisīšanu, šķiršanās lietas izbeigšanu un otra laulātā informēšanas izdevumus.³⁹ Savukārt laulātajiem ceļot prasību par laulības šķiršanu un kopīgās mantas sadali tiesā izmaksas ir ievērojami lielākas. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 34.panta pirmās daļas 2.punktu, prasītājam ceļot prasību laulības šķiršanas lietā ir maksājama valsts nodeva, kas sastāda 142,29 euro lielu naudas summu.⁴⁰ Valsts nodeva ir maksājama pirms prasības pieteikuma iesniegšanas tiesā.⁴¹ Turklāt papildus valsts nodevai, prasītājam ir jāmaksā par izdevumiem, kas saistīti ar lietas izskatīšanu tiesā, kas kopā sastādīs 3,20 *eiro*, ja lietā ir viens prasītājs un viens atbildētājs.⁴² Tiesas izdevumi lietas izskatīšanas gaitā var palielināties, ko pēc tam ar spriedumu piedzīs no laulātajiem, kā arī parasti tiesāšanās izdevumi tiek sadalīti

³⁸ Lūse L. Kā izšķirt laulību pie notāra. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/225407-ka-izskirt-laulibu-pie-notara/> [aplūkots 2017. gada 29. aprīlī]; Konsultācija ar zvērinātu notāri I. Bulāni, 2017.gada 28.aprīlis, saskaņā ar Notariāta likuma 79. pantu informācija par materiāliem nav izpauzama; Konsultācija ar Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītāju D. Reliņu, 2017. gada 15. maijs,

³⁹ Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību: Ministru kabineta 2013. gada 3. septembra noteikumu Nr. 737. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=259604> [aplūkots 2017.gada 1. maijā].

⁴⁰ Civilprocesa likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500> [aplūkots 2017. gada 1. maijā].

⁴¹ Autoru kolektīvs. Civilprocesa likuma komentāri I daļa (1.-28. nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2016, 130.-131.lpp.

⁴² Latvijas tiesas. Nodevu kalkulators. Pieejams: https://www.tiesas.lv/e-pakalpojumi/nodevu_kalkulators/ [aplūkots 2017. gada 1. maijā].

starp abām pusēm ievērojot, katras puses materiālo stāvokli.⁴³ Šķirot laulību un sadalot laulāto kopīgo mantu notariālajā kārtībā var būt ievērojami ātrāks. Saskaņā ar Notariāta likuma 333. pantu notārs var šķirt laulību, kur tiks sadalīta arī laulāto kopīgā manta, jau pēc trīsdesmit dienām pēc iesnieguma reģistrēšanas laulības šķiršanas reģistrā. Savukārt aplūkojot tiesu informācijas sistēmas datus var secināt, ka tiesas process laulības šķiršanas un kopīgās mantas sadales lietā ir laikietilpīgāks. Tiesu informācijas sistēmas dati paredz, ka 2017.gada 1.janvārī neizskatīto lietu skaits par laulības šķiršanu kopā bija 1405 lietas un neizskatīto lietu skaits 2017. gada 31.janvārī kopā sastādīja 1371 izskatāmo lietu.⁴⁴ Tātad ņemot vērā iepriekš minēto autors secina, ka laulātajiem izvēloties šķirt laulību un sadalīt laulāto kopīgo mantu notariālā kārtībā būs izdevīgāk gan ekonomiskā ziņā, gan laika ziņā. Laulātajiem dalot kopīgo mantu un šķirot laulību notariālā kārtībā būs iespējas ietaupīt līdzekļus gandrīz uz pusi, un laika ziņā būs ievērojami ātrāk. Autors uzskata, ka laulātajiem dalot kopīgo mantu un šķirot laulību notariālajā kārtībā, var ievērojami samazināt tiesas noslodzi uz izskatāmajām lietām.

Laulātajiem šķirot laulību un dalot mantu bezstrīdus jeb notariālajā kārtībā, ne vienmēr pastāvēs garantija, ka attiecīgi šķiršanās vai kopīgās mantas sadales jautājumi nenonāks tiesā. Piemēram, var rasties situācija, kad laulātie šķir laulību un daļa kopīgo mantu notariālajā kārtībā, bet vēlāk rodas strīds nevis par laulības šķiršanu kā tādu, bet piemēram, atsevišķi strīds par laulāto kopīgās mantas sadales jautājumiem. Kā piemēru var minēt 2013.gada 31.oktobra Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas spriedumu lietā Nr. C30725812, lietas arhīva Nr. C-2738-13/5. Šajā lietā prasītājs E, 2012.gada 14.augustā cēla prasību pret atbildētāju F par noslēgtas privātas vienošanas, kuru puses bija pievienojušas iesniegumam par laulības šķiršanu, punktu atzīšanu par spēkā neesošiem, laulāto kopīgās mantas sadali, kā arī īpašuma tiesību atzīšanu. Pušu vienošanās paredzēja to, kāda manta ir atzīstama laulāto starpā par kopīgu, kā arī to, kā šī manta ir dalāma starp laulātajiem. Prasītājam netika nostiprinātas īpašuma tiesības zemesgrāmatā uz $\frac{1}{2}$ domājamo daļu un attiecīgi arī netika iesniegta laulāto vienošanās zemesgrāmatu nodaļai. Atbildētāja F, nepildīja laulāto noslēgto vienošanos jau no paša noslēgšanas brīža. Tiesa šajā lietā nolēma, ka no laulāto noslēgtās vienošanās par spēkā neesošiem ir atzīstami 9 punkti, jo tie ir kļuvuši neizpildāmi attiecībā no atbildētājas puses.⁴⁵ Šajā spriedumā starp laulātajiem tika noslēgta privāta vienošanās par kopīgās mantas sadali, nevis notariāls akts. Šajā spriedumā bija redzams tas, ka ar privātu

⁴³ Vilcāne V. Laulības šķiršana tiesā. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/278147-laulibas-skirsana-tiesa/> [aplūkots 2017. gada 1. maijā].

⁴⁴ Tiesu informācijas sistēma. Statistikas pārskats par civillietām pirmajā instancē. Pieejams: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O [aplūkots 2017. gada 2. maijā].

⁴⁵ Latvijas Republikas Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2013. gada 31. oktobra spriedums lietā Nr. C30725812. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/138180.pdf> [aplūkots 2017. gada 2. maijā].

vienošanos tika iziets notariālais process, bet tomēr tas neguva pozitīvu laulāto attiecību noregulējumu un lietu nācās skatīt tiesai. Turklāt no šī sprieduma izriet, ka prasītājs ir iesniedzis pirmās instances tiesā prasību 2012.gada 14.augustā, bet spriedums lietā ir 2013.gada 31.oktobrī, kas norāda uz to, ka tiesas process ir ildzis vairāk nekā gadu. Līdz ar to šis apstāklis pamato arī autora iepriekš izteiktu argumentu, ka tiesas process var būt salīdzinoši ilgāks. Tātad autors secina to, ka, ja laulātie izmanto iespēju šķirt laulību un sadalīt kopīgo mantu bezstrīdus kārtībā, tiem vēlāk nebūs liegtas iespējas vērsties tiesā, ja starp pusēm pastāvēs strīds.

3. Laulāto kopīgās mantas sadale tiesas ceļā

3.1 Laulāto kopīgās mantas sadales vispārējs raksturojums

No šī gada sākuma līdz 18.maijam, tiesā ir saņemtas jau 518 lietas par laulības šķiršanu un kopīgās mantas sadali, kas nozīmē, ka laulāto kopīgās mantas sadale tiesas ceļā ir aktuāls jautājums.⁴⁶ Lai varētu runāt par laulāto kopīgās mantas sadali, vispirms ir jākonstatē tas, ka starp pusēm pastāv nedalītais kopīpašums, pretējā gadījumā mantas sadale nebūs iespējama.⁴⁷ Laulātajiem kopīgās mantas sadale ir jāizšķir ar tiesas palīdzību, ja tie nespēj vienoties ārpus tās. Laulāto kopīgās mantas sadales jautājumus tiesai ir jāizšķir tādā gadījumā, kad starp abām pusēm pastāv strīds šajā jautājumā. Laulāto kopīgās mantas sadali tiesā, regulē gan civillikumā ietvertās, gan civilprocesa likumā ietvertās tiesību normas.

Laulāto kopīgās mantas sadale ir arī viens no kopīpašuma dalīšanās paveidiem. Taču šādās attiecībās nav noteiktas domājamās daļas, kā rezultātā kopīpašums netiks izdalīts saskaņā ar Civillikuma 107. pantu.⁴⁸ Civillikuma 109.panta trešā daļa paredz, ka pie laulāto kopīgās mantas sadales ir jāņem vērā visa laulāto manta, izņemot tādu mantu, kas ir atzīstama par laulāto atsevišķo mantu. Pie šādas mantas ir piekritīgi laulāto prasījumi un saistības, kustamas un nekustamas lietas ar tām pieskaitāmajiem piederumiem. Civillikuma ceturtajā apakšnodaļā – laulāto mantiskās attiecības, netiek paredzēta kārtība vai noteikumi, pēc kuriem ir sadalāma laulāto kopīgā manta. Tomēr šajā paša Civillikuma apakšnodaļā, 109. panta ceturtajā daļā ir norāde uz to, ka laulāto kopīgās mantas sadale ir nosakāma pēc mantojuma sadales vispārējiem noteikumiem. Turklāt, dalot laulāto kopīgo mantu ir jāpiemēro ar Civillikumā paredzētās normas par mantojuma dalāmās masas noteikšanu, kas izriet no Civillikuma 729. panta.

No Civilprocesa likuma viedokļa laulāto kopīgās mantas dalīšana ir pakļauta 30¹. nodaļai – Lietas par mantojuma dalīšanu. Šādu apgalvojumu pamato Civilprocesa likuma 250⁷. pants, kurš nepasaka, ka tieši laulāto kopīgā manta ir dalāma pēc šiem noteikumiem, bet šajā pantā ir noteikts, ka šīs 30¹. nodaļas noteikumi ir piemērojami dalot visāda veida mantu, kas ir kopīga. Līdz ar to dalot laulāto kopīgo mantu, no civilprocesa viedokļa ir jāpiemēro normas, kas attiecas uz mantojuma dalīšanu, CPL 250¹.-250⁷. pants.

⁴⁶ Tiesu informācijas sistēma. Pārskats par civillietām pirmajā instancē. Pieejams: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O [aplūkots 2017. gada 18. maijā].

⁴⁷ Frīdenberga L. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Grāmatspiestuves A-S Rota, 1938, 9. lpp.

⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Kopīpašums. Tiesu prakses apkopojums. 2011. 5. lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/kopipasums.doc> [aplūkots 2017. gada 23. aprīlī].

Autors uzskata, ka Civillikumā un Civilprocesa likumā būtu nepieciešams izveidot atsevišķas apakšnodaļas, kas regulētu laulāto kopīgās mantas sadales jautājumus. Kā jau tika iepriekš aplūkots, tad Civillikums un Civilprocesa likums neizdala atsevišķi normas par laulāto kopīgās mantas sadali, bet tikai norāda, ka sadale veicama saskaņā ar mantojuma dalīšanas vispārējiem noteikumiem civillikumā un saskaņā ar mantojuma sadali, ko regulē Civilprocesa 30¹. nodaļa. Autors neuzskata par pieņemamu viena tiesību institūta tiesību normu "aizņemšanos" citam tiesību institūtam. Autors uzskata, ka lietderīgāk un saprotamāk būtu izveidot jaunu nodaļu, jo tomēr laulāto kopīgās mantas sadales institūta un mantojuma institūta starpā pastāv atšķirības, kaut vai no strīdā iesaistīto personu skaita un lietu piekritības jautājumu skatupunkta. Piemēram, Civillikuma 731. pantā ir norādīts, ka mantojumu var dalīt bāriņtiesā, savukārt uz laulāto kopīgo mantu šis nosacījums neattieksies, kaut arī no šī panta satura to tieši nevar secināt. Tāpat, arī tiesību normās ir lietota atšķirīga terminoloģija, kas sākotnēji apgrūtina izprast tiesību normas saturu personai, kas, piemēram, ikdienā nav saistīts ar juridiska rakstura darbu. Tāpēc, ja tiktu izveidota jauna apakšnodaļa, gan civillikumā, gan civilprocesa likumā, kas regulētu tikai laulāto kopīgās mantas dalīšanas jautājumus, tad tas veicinātu likuma sakārtotību, pārskatāmību un izprati personai, kurai nav juridisku zināšanu. Kā ir norādījis E. Kalniņš, tad piemērojot kopīgās mantas sadales jautājumiem noteikumus, kas regulē mantojuma dalīšanas noteikumus ir jāņem vērā šo abu institūtu īpatnības un atšķirības.⁴⁹Līdz ar to autors uzskata, ka Civillikums un Civilprocesa likums būtu papildināms ar atsevišķām materiālo un procesuālo tiesību normām, kas regulētu tieši laulāto kopīgās mantas sadali. Ierobežotā darba apjoma dēļ autors nesniegs skrupulozāku nodaļu, pantu precīzu redakciju izstrādi. To autors varētu turpināt maģistra darba izstrādē.

3.2 Prasības celšana par laulāto kopīgās mantas sadali

Sākotnēji pirms aplūkot mantas sadales posmus, ir nepieciešams iedziļināties jautājumos un problēmsituācijās, kas saistītas ar prasības celšanu tiesā. Kā jau iepriekšējā nodaļā tika noskaidrots, laulātajiem ir iespējams vienoties par kopīgās mantas sadali ārpus tiesas procesa, bet ja tomēr starp laulātajiem pastāv strīds šajā jautājumā, tad tiem atliek tikai vērsties pēc palīdzības tiesā. Turklāt, lai varētu sekmīgi aizstāvēt savas intereses tiesā, personai ir jāzina, uz kādu tiesību normu pamata ir ceļama prasībā tiesā.

⁴⁹ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 276.lpp.

Ceļot prasību tiesā par laulības šķiršanu, laulātajam prasības pieteikumā ir jāpiesaka attiecīgs prasījums par kopīgās mantas sadali. Turklāt, ja puses jau iepriekš ir vienojušās, tad arī tas ir jānorāda prasības pieteikumā.⁵⁰ Civilprocesa likuma 250¹. pants regulē lietas piekritības noteikumus mantojuma dalīšanas lietā. Šis pants, kā jau iepriekšējā apakšnodaļā tika noskaidrots, attiecas arī uz laulāto kopīgās mantas sadali. Konkrētais pants paredz kopīgās mantas dalīšanas piekritību tiesā tādā gadījumā, ja mantinieki, vai šajā gadījumā laulātie, nav varējuši vienoties par sadali ārpus tiesas. Respektīvi laulātajiem vienojoties privātā kārtā vai arī vēršoties pie zvērināta notāra. Turklāt Civilprocesa likuma 250¹. panta pirmajā daļā ir norādīts, ka prasītājam būtu jāceļ prasība pēc viena mantinieka dzīves vietas, kur šis mantinieks šajā gadījumā būtu jātraktē kā laulātais. Tomēr šāds noteikums īsti nerada skaidrību. Tāpēc ir jāaplūko Civillikuma 77. pants kontekstā ar Civilprocesa likuma 234. pantu un 238.panta pirmās daļas 6.punktu. Civilprocesa likuma 234.panta pirmā daļa paredz, ka prasība par laulības šķiršanu, tās neesamību ir jāiesniedz attiecīgi pēc prasītāja deklarētās dzīves vietas. Tā kā laulības šķiršana ir viens no laulāto kopīgās mantas izbeigšanās pamatiem, tā saskaņā ar Civilprocesa likuma 238.panta pirmās daļas 6.punktu laulības šķiršana ir jāizspriež vienlaikus ar laulāto mantas dalīšanas jautājumiem. Turklāt Civillikuma 77.pants paredz, ka tiesa laulību nešķirs iekams laulātie nevienosies par kopīgās mantas sadali.

Praksē pastāv gadījumi, kad kāds, nu jau bijušais laulātais, ceļ prasību par kopīgās mantas sadali. Respektīvi no tiesu prakses izriet gadījumi, kad ir iespējamas šādas prasības arī pēc tam, kad jau laulība ir izšķirta. Tas būtībā ir saistīts ar to, ka laulātajiem sākotnēji šķirot laulību abu starpā nav pastāvējis strīds mantas sadales jautājumos, bet tas paradās tikai pēc kāda neilga laika. Civilprocesa likuma 238. pants it kā paredz laulības šķiršanas izspriešanu vienlaikus ar kopīgās mantas sadales jautājumiem. Tomēr šis pants neaizliedz celt prasību pēc laulības šķiršanas. Būtībā šis pants paredz to, ka, ja laulātais tiesā prasa kopīgās mantas sadali, tad tiesa nevar atteikt prasību daļā par laulības šķiršanu.⁵¹ Autors nepiekrīt Civilprocesa likuma komentāros izteiktajam apgalvojumam, ka Civilprocesa likuma 238.panta pirmās daļas 6. punkta kontekstā ir aizliegts nošķirt, piemēram, laulības šķiršanas prasījumu no kopīgās mantas sadales prasījuma.⁵² Autora ieskatā šāds apgalvojums liek noprast to, ka šādi prasījumi tā teikt “iet roku rokā” un viens bez otra nespēj pastāvēt. Kā jau iepriekš tika

⁵⁰ Autoru kolektīvs. Civilprocesa komentāri II daļa (29.-60.¹. nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2016, 128. lpp.

⁵¹ Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments. Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās. 2007, 6.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/laulato%20kopmanta.doc> [aplūkots 2017. gada 23. aprīlī].

⁵² Autoru kolektīvs. Civilprocesa likuma komentāri II daļa (29.-60.¹. nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2016, 128. lpp.

aplūkots, kopīgās mantas sadales prasījums var pastāvēt atsevišķi - atsevišķā laika grieznī, piemēram, pēc laulības šķiršanas. Līdz ar to, šāds komentāros izteiktais nav precīzs un pareizāk būtu teikt, ka vienā laikā esoši prasījumi par laulības šķiršanu un kopīgās mantas sadali nav nošķirami.

Autors, pētot prasības celšanu par laulāto kopīgās mantas sadali, secina, ka būtu grozāms Civilprocesa likuma 238. pants, tādā ziņā, ka tas noteiktu, ka vienā laikā pastāvoši prasījumi ir izskatāmi vienlaikus. Autors arī uzskata, ka mantojuma dalīšanas lietas piekritības jautājumi, kas definēti Civilprocesa likuma 250¹. pantā, nebūtu piemērojami attiecībā uz laulāto kopīgās mantas sadales jautājumiem, jo Civilprocesa likums jau paredz atsevišķas normas, kas to regulē – Civilprocesa likuma 234., 238. pants. Šajā gadījumā Civilprocesa likuma 250¹. pants var attiekties tikai tādā kontekstā, ka prasība ir iesniedzama tikai tad, ja laulātie nespēj vienoties par sadales jautājumiem ārpus tiesas. Tāpēc Civilprocesa likuma 250⁷. pants, kurš nosaka, ka ir jāpiemēro mantojuma dalīšanas noteikumi arī kopīgās mantas sadalē, nebūtu jāuztver kā absolūts, bet tikai tā, ka tas ir jāievēro attiecīgi abu šo institūtu kopsakarā.

3.3 Laulāto dalāmās mantas sastāva noteikšana

Ar 2012.gada 6.jūlija Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedumu lietā Nr. SKC - 1389/2012 tiesa ir noteikusi laulāto kopīgās mantas sadales posmus. Sākotnēji ir nepieciešams noteikt dalāmās mantas sastāvu. Kad ir noteikts dalāmās mantas sastāvs, ir jānosaka dalāmās mantas sadalījums laulāto starpā. Pēc tam, kad ir veikti abi iepriekšminētie soļi ir jāveic reāla mantas sadale. Turklāt reālā mantas sadale ir jāveic saskaņā ar 1074., 1075. pantiem, kas noteikti Civillikumā.⁵³

Tāpat pirmais solis, kas būtu jāveic, lai sadalītu laulāto kopīgo mantu ir jānosaka šīs mantas sastāvs. Respektīvi, kādas tiesības un objekti šīs mantas sastāvā ietilpst, lai varētu zināt mantas kopējo apjomu. Civillikuma 109. panta trešā daļa nosaka, ka pie kopīgās mantas dalīšanas nav jāņem vērā tā manta, kas ir atzīstama par laulātā atsevišķo mantu. Ņemot vērā iepriekš minēto, sākotnēji būtu jāvadās no Civillikuma 89. panta otrās daļas, kurā ir noteikts kopīgās mantas pamatprincips, jeb, kas ir uzskatāms par kopīgo mantu. Pēc tam no šīs kopīgās mantas ir jāatskaita tā manta, kas ir atzīstama par laulāto atsevišķo mantu, kā to,

⁵³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6. jūlija spriedums lietā Nr. SKC-1389/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/1389-sk-2012.doc> [aplūkots 2017. gada 22. aprīlī].

piemēram, nosaka Civillikuma 91. pants. Turklāt, ja starp laulātajiem pastāv strīds par to, kādas daļas katram ir piekritīgas, tad atbilstoši ir jāvērtē ieguldījums, ko sniedzis laulātais šīs mantas iegūšanā. Un gadījumā, ja rodas šaubas par mantas ieguldījumu, tad ir prezumējams, ka manta laulātajiem pieder līdzīgās daļās. Kā piemēru par laulātā ieguldījumu kopīgajā mantā un tās sadalē var aplūkot 2009.gada 12.novembra Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas spriedumu. Strīds šajā lietā bija par laulātā ieguldījumu dzīvokļa īpašuma iegūšanā. Tiesa šajā spriedumā konstatēja, ka lietā ir pietiekami pierādījumi, lai varētu secināt katra laulātā konkrētu ieguldījumu dzīvokļa īpašuma iegūšanā. Līdz ar to tiesa secināja, ka nav pamata pirmajai instancei piemērot mantas vienlīdzīgas sadales prezumpciju, kas izriet no Civillikuma 89. panta otrās daļas. Turklāt tiesa arī noraidīja vienas puses argumentu, ka tā tiesiskā darījumā ir uzstājusies viena pati kā puse, līdz ar to īpašums ir atzīstams kā šīs puses atsevišķā manta. Visbeidzot tiesa noteica, ka katram laulātajam pieder tik domājamo daļu no šī dzīvokļa, cik ir izlietoti katra laulātā privatizācijas sertifikāti attiecībā uz šo īpašumu.⁵⁴

Dalāmās mantas sastāvā ietilpst gan dalāmajai mantai pieskaitāmās tiesības, gan dalāmās mantas objekti. Nosakot dalāmās mantas sastāvu ir jāievēro nosacījums, ka ir iespējams sadalīt tikai tādu laulāto kopīgo mantu, kas reāli pastāv laulāto kopīgās mantas sadales laikā. Laulāto kopīgajā mantā ietilpst visas naudā novērtējamās tiesības. Dalot laulāto kopīgo mantu tās ir jāņem vērā, kā to nosaka Civillikuma 109. panta trešā daļa. Naudā novērtējamās tiesības, kas ietilpst dalāmās mantas sastāvā izriet no CL 89. panta otrās daļas. Tas nozīmē, ka nosakot dalāmās mantas sastāvu, tajā ir jāietver tikai tādas saistības, ko laulātie ir ieguvuši kopīgi vai ar vienu no laulātā darbības palīdzību, vai arī ar abu laulāto līdzekļiem. Cita starpā laulāto dalāmas mantas sastāvā ir ieskaitāmas arī tādas tiesības uz otra laulātā atsevišķās mantas ienākumiem, kuras šis laulātais ir nodevis mājāsaimniecības uzturēšanai vai ģimenes vajadzībām, kā tas izriet no Civillikuma 91. panta pirmās daļas 4. punkta. Turklāt var pastāvēt situācija, kad laulātie savā starpā ar līgumu ir vienojušies par kopīgās mantas noteikšanu. Tad arī šādā situācijā no kopīgajā mantā ietilpstošajām tiesībām, kas noteiktas ar līgumu, ietilps dalāmās mantas sastāvā. Ietverot dalāmās mantas sastāvā, piemēram, īpašumtiesības vai kādas citas tiesības, kuras ir nostiprināmas publiskos reģistros nav nepieciešams, lai šajā reģistrā būtu ierakstīts arī par otra laulātā tiesībām uz šo īpašumu.⁵⁵ Kā piemēru var minēt 2016.gada 2.augusta Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu

⁵⁴ Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments: "Tiesu prakse laulāto kopīgas mantas dalīšanā", 2012, 16.-17.lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/petijumi/laulato%20kopmanta_petijums_%202012.doc [aplūkots 2017. gada 18. martā].

⁵⁵ Vēbers J. Latvijas PSR ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 56. lpp; Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 279.-280.lpp.

lēmumu lietā Nr. C02000616, SKC 2135/2016. Šajā lēmumā tiesa norādīja uz Zemesgrāmatu likuma 16. panta pirmā punkta a). apakšpunktu, kurš nosaka, ka nodalījuma pirmajā iedaļā ir jānorāda nekustamā īpašuma īpašnieks, tā dati un, ja šī persona atrodas laulībā, tad ievērojot laulāto mantiskās attiecības, ir jānorāda vai nekustamais īpašums atrodas laulātā atsevišķā mantā. Tiesa šajā lietā konstatēja, ja nepastāv ieraksts par laulātā atsevišķo mantu un laulāto starpā pastāv likumiskās mantiskās attiecības, tad ir jāpiemēro prezumpcija, ka īpašums ir laulāto kopīgā manta. Turklāt šādā gadījumā nav nozīmes tam, uz kura vārda nekustamais īpašums ir nostiprināts zemesgrāmatā.⁵⁶ Turklāt, kā ir norādīts Rīgas apgabaltiesas civillietu tiesu kolēģijas 2013.gada 16.septembra spriedumā lietāNr.C33439511 CA-2107-13/24, ja šādas likumiskās prezumpcijas gadījumā, kāds no laulātajiem iebilst, tad attiecīgi viņam šie iebildumi ir jāpierāda.⁵⁷ Autors nepiekrīt apstāklim, ka nepastāvot zemesgrāmatā atzīmei par laulāto atsevišķo mantu, būtu uzreiz jāpiemēro prezumpcija, ka īpašums ir laulāto kopīgā manta. Autora ieskatā ieraksta neesamība nevar liecināt par veidu, kā ir iegūts konkrētais nekustamais īpašums, lai to varētu atzīt par laulāto kopīgo mantu. Šajā gadījumā, lai sasniegtu patiesi tiesisku rezultātu, tiesai ir jākonstatē konkrētā nekustamā īpašuma iegūšanas veids, respektīvi vai tas pieder arī otram laulātajam.

Dalāmās mantas sastāvā ietilpst arī dalāmās mantas objekti. Saskaņā ar Civillikuma 109. panta trešo daļu dalāmās mantas objekti sevī ietver kustamās, nekustamās mantas ar tās sastāvā esošajiem piederumiem, kas atrodas laulāto kopīgajā mantā. Var pastāvēt situācija, kad mantas piederums atrodas, kādas citas personas īpašumā. Šajā situācijā svarīgi ir nošķirt to, vai manta pieder kādai trešajai personai, vai arī manta vienkārši ir nodota kādai trešajai personai, piemēram, izīrēta. Pirmajā gadījumā, mantas objektu piederumi, kas atrodas citas personas īpašumā neietilps dalāmās mantas sastāvā. Piederumi šajā gadījumā ir saprotami kā tādi, kas ir noteikti Civillikuma lietu tiesību sadaļā no 857.-862. pantam. Savukārt otrajā gadījumā, manta tiks ieskaitīta dalāmās mantas sastāvā. Pie dalāmās mantas objektiem pieder arī ienākumi, kas nāk no laulāto kopīgās mantas, jeb civilie augļi, dabiskie augļi vai, kādas ķermeniskas lietas pieaugums. Saskaņā ar Civillikuma 91. panta pirmās daļas 4. punktu par laulāto atsevišķo mantu tiek uzskatīta ar tāda manta, kas ir viena laulātā ienākumi no atsevišķās mantas un kuri nav izlietoti vai paredzēti kopīgās mājsaimniecības vai ģimenes interesēm. Šajā situācijā, ja šādi atsevišķās mantas ienākumi būs nodoti mājsaimniecības vai

⁵⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 2. augusta lēmums lietā Nr. C02000616, SKC-2135/2016. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/skc-2135-16.doc> [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]; Zemesgrāmatu likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=60460> [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī].

⁵⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2013. gada 16. septembra spriedums lietā Nr.C33439511 CA-2107-13/24. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/132406.pdf> [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī].

ģimenes vajadzībām, tad arī šī manta tiks ietverta dalāmās mantas sastāvā, kā dalāmās mantas objekts. Nosakot dalāmās mantas objektu nav izšķirošas nozīmes tam vai šī manta atrodas, kādas trešās personas turējumā, vai kāda no laulātā, abu laulāto valdījumā.⁵⁸ Iepriekš jau tika noskaidrots, ka laulāto kopīgās mantas dalīšanā ir piemērojami mantojuma dalīšanas vispārējie noteikumi, kas izriet no Civillikuma. Tātad atsaucoties uz Civillikuma 737. pantu ir secināms, ka pirms laulāto kopīgās mantas dalīšanas, šī manta ir atbilstoši jānovērtē. Var rasties situācija, kad kādam no laulāto dalāmās mantas objektiem ir jānosaka vērtība. Ar terminu “vērtība” saprot to, ka naudas izteiksmē tiek novērtēta konkrētas lietas īpašības. Kā zināms mantas objektiem laika gaitā vērtība var pazemināties vai tieši pretēji palielināties. Tas var būt saistīts ar mantas nolietojumu, uzlabojumiem vai arī ar tirgus tendencēm utt. Tāpēc ir jānoskaidro, kurš ir tas brīdis, pēc kura ir nosakāma objekta vērtība. Tiesu praksē ir atzīts, ka, piemēram, nosakot laulāto dalāmās kustamās mantas objekta vērtību, nav jāvadās pēc tās vērtības, kāda ir laulības laikā, bet gan pēc tās objekta vērtības, kāda ir tieši laulības iziršanas brīdī.⁵⁹ Piemēram mantojumu var sadalīt tikai tad, kad ir zināma tā vērtība. Mantas vērtība ir nosakāma pēc tās īpašībām, kuras var izteikt naudā. Kā piemēru var minēt tirgus vērtību vai kadastrālo vērtību, pēc kurām arī ir iespējams vadīties.⁶⁰ Autora ieskatā šāds no tiesu prakses izrietošs nosacījums, ka kustamas mantas vērtība ir nosakāma pēc tā brīža, kad izirst laulība ir diezgan pamatots. Var rasties situācija, kad otram laulātajam ir jāizmaksā kompensācija par kādu kustamās mantas objektu, dalot laulāto kopīgo mantu. Kompensācija ir aprēķināma no kustamās mantas vērtības. Gadījumā, ja laulāto kopīgās kustamās mantas objekta vērtība tiktu noteikta pēc brīža, kas ir kaut kad laulības laikā, tad tā varētu neatbilst objekta reālajai vērtībai un otrs laulātais varētu iegūt neatbilstoši lielāku vai mazāku kompensāciju. Neatbilstoša kompensācija rastos uz tā rēķina pamata, kad, piemēram, laika gaitā objekta tirgus vērtība kāpj, vai tieši pretēji aug.

Autors, pētot dalāmās mantas sastāvu, secina, ka tas ir viens no pirmajiem soļiem, lai sadalītu laulāto kopīgo mantu tiesas procesā. Dalāmās mantas sastāvā ietilpst gan dalāmajai mantai pieskaitāmās tiesības, gan arī šīs mantas objekti, kuri attiecīgi ir arī jānovērtē. Autors uzskata, ka pretēji Augstākās tiesas paustajai atziņai, nav automātiski jāpiemēro laulāto kopīgās mantas prezumpcija, ja zemesgrāmatā nav norādīta atzīme, ka nekustamais īpašums ir

⁵⁸ Vēbers J. Latvijas PSR ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 56. lpp; Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 279.-280.lpp.

⁵⁹ Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments: “Tiesu prakse laulāto kopīgas mantas dalīšanā”, 2012, 21.lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/petijumi/laulato%20kopmanta_petijums_%202012.doc [aplūkots 2017. gada 18. martā].

⁶⁰Gencs Z. Civillikuma komentāri, otrā daļa, Mantojuma tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 240.-241. lpp.

laulātā atsevišķā manta. Šajā sakarā, autors pauž uzskatu, ka tiesai nevajadzētu aprobežoties tikai ar prezumpcijas piemērošanu, bet ir nepieciešams noskaidrot konkrētā strīda īpašuma iegūšanas veidu, lai pārliecinātos, ka šis īpašums ir laulāto kopīgā manta.

3.4 Dalāmās mantas sadalījums starp laulātajiem

Sākotnēji, kad jau ir noteikts, kas ietilps laulāto dalāmās mantas sastāvā, tiesai ir jāpāriet nākamajā posmā. Kā otrais posms, kas jāveic tiesai dalot laulāto kopīgo mantu ir šīs dalāmās mantas sadalījuma noteikšana starp laulātajiem.⁶¹ Respektīvi, kad ir apzināts tas, kas vispār ir jādala, tiesai ir jānosaka kādā mērā no šīs mantas masas katram laulātajam pieder.

Civillikuma 89. panta otrajā daļā ir noteikts, ka ja pastāv šaubas par laulāto kopīgās mantas piederību, tad ir prezumējams, ka tā laulātajiem pieder līdzīgās daļās. Respektīvi tas nozīmē to, ka starp laulātajiem manta tiks sadalīta vienādi tikai tādā gadījumā, kad nebūs zināms katra laulātā ieguldījums šajā kopīgajā mantā. Tomēr aplūkojot šo pantu paliek neatrisināts jautājums par to, kādās daļās manta piederēs laulātajiem, veicot ieguldījumu kopīgajās mantas iegūšanā. Šajā sakarā Senāts ir atzinis, ka katram laulātajam ir tiesības uz īpašumu no kopīgās mantas tādā daļā, kāda ir šī laulātā ieguldījuma apjoms.⁶² Kā piemēru var minēt 2009. gada 12. novembra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas spriedumu civillietā Nr.C06029808, PAC-0583. Šajā spriedumā tiesa vērtēja laulāto ieguldījumu kopīgajā mantā. Tiesa konstatēja, ka par laulāto kopīgajiem līdzekļiem tika iegādāti privatizācijas sertifikāti (23,41). Šie sertifikāti kopā sastāda 100/292 daļas no viesiem tiem sertifikātiem (68,41), kas tika izlietoti privatizācijai. Līdz ar to tiesa konstatēja, ka personas A ieguldījums sastāda 100/584 daļas, kas kopā ir puse no 100/292. Tiesa atzina, ka tātad personas A tiesības uz nekustamo īpašumu ir atzīstamas attiecīgi viņas ieguldījumam, kas ir 1/6 domājamā daļa. Tiesa spriedumu pamatoja ar to, ka lietā ir pietiekami pierādījumi tam, cik lielu ieguldījumu ir veicis laulātais, lai iegūtu kopīpašumu, līdz ar to, nav piemērojams Civillikuma 89. panta otrās daļas prezumpcija par laulāto kopīgās mantas vienādu sadalījumu abu starpā.⁶³ Svarīgs ir arī otra laulātā ieguldījums kopīgās mantas vērtības celšanā vai arī šīs mantas uzturēšanā. Vērtības celšana nozīmē to, ka viens laulātais būs veicis

⁶¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6. jūlija spriedums lietā Nr. SKC-1389/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/1389-sk-2012.doc> [aplūkots 2017. gada 22. aprīlī].

⁶² Bārtulis J. Par laulāto kopīgo un atsevišķo mantu. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/262321-par-laulato-kopigo-un-atsevisko-mantu/> [aplūkots 2017. gada 23. aprīlī].

⁶³ Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments: "Tiesu prakse laulāto kopīgas mantas dalīšanā", 2012, 10., 16.lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/petijumi/laulato%20kopmanta_petijums_%202012.doc [aplūkots 2017. gada 18. martā].

tādas darbības, kas šai mantai uzlabos vērtību – naudas izteiksmē. Turpretim uzturēšana nozīmē tādas darbības, kas veicinās mantas saglabāšanos, jeb vērtības nepasliktināšanos. Laulātajiem izšķirot strīdu tiesā, tā vērtēs katra laulātā ieguldījumu katrā mantiskajā labumā atsevišķi. Tas ir tāpēc, ka viena laulātā ieguldījums dažādos laulāto kopīgos mantiskos labumos var būt atšķirīgs, līdz ar to atšķirīgas ir katra laulātā tiesības uz konkrētā mantiskā labuma daļu.⁶⁴ Tiesai dalot laulāto kopīgo mantu un nosakot mantas sadalījumu starp laulātajiem ir jāņem vērā gan laulātā ieguldījums mantas iegūšanā, gan laulātā ieguldījums mantas pastāvēšanas laikā. Autors uzskata, ka Civillikuma 89. pants būtu papildināms. Šajā pantā būtu jāiekļauj norāde par to, ka laulāto manta ir dalāma arī atbilstoši katra laulātā sniegtajam ieguldījumam, ne tikai norādīt prezumpciju par vienādu sadalījumu šaubu gadījumā. Turklāt svarīgi būtu papildināt Civillikuma 89. pantu par laulātā ieguldījumu tādā mantā, kas jau ir iegūta. Respektīvi Civillikuma 89. pants runā tikai par otra laulāto līdzdalību mantas iegūšanā, bet nerunā par laulātā darbības palīdzību, kas izpaužas jau iegūtā mantā, piemēram, mantas uzturēšana, rūpas par māsaimniecību utt. Šādas normas pilnveidošana sniegtu sakārtotību un laulāto kopīgās mantas sadales principu pārskatāmību.

Var pastāvēt situācija, kad laulātie kopīgi veicot, kādu, piemēram, ikdienas darbu, tā rezultātā kopīgi iegūst naudas līdzekļus. Šajā sakarā visbiežāk laulātie veic kādu saimniecisko darbību. Tas var būt, piemēram, laulātajiem dibinot kapitālsabiedrību un kapitālsabiedrības pastāvēšanas laikā laulātie var saņemt dividendes, kas būs kopīgie līdzekļi laulāto starpā. Attiecīgi runājot par to, kādās daļās laulātajiem piederēs kopējās darbības rezultātā iegultie līdzekļi ir noteicams trijos veidos. Pirmkārt laulātajiem ir iespējams slēgt vienošanos savā starpā par to, cik daudz katram laulātajam pienākas no kopējā darbā saņemtajiem līdzekļiem. Otrkārt var pastāvēt arī situācija, kad laulātajiem šāda veida attiecības tiek noregulētas uz likuma pamata – šeit gan runa ir par speciālo likumu normām. Visbeidzot treškārt, kad laulātu starpā nepastāv ne vienošanās, ne to attiecības regulē, kāda speciāla likuma normas, tad laulāto ienākumi no šāda kopējā darba tiks sadalīti attiecīgi tādā samērā, kādā katrs laulātais ir sniedzis šo līdzekļu iegūšanai.⁶⁵

Laulātajiem izšķirot strīdu tiesā par kopīgās mantas sadali un šīs mantas dalījumu laulāto starpā, arī var nākties saskarties ar situāciju, kad viens laulātais ir iegādājies kādu mantisku vērtību par abu laulāto līdzekļiem. Civillikuma 89. pant otrā daļa paredz, ka laulātie

⁶⁴ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 89.,284.,285.lpp.

⁶⁵ Bārtulis J. Par laulāto kopīgo un atsevišķo mantu. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/262321-par-laulato-kopigo-un-atsevisko-mantu/> [aplūkots 2017. gada 23. aprīlī]; Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 102.-103., 285.lpp.

var iegūt kopīgo mantu viņu abu līdzekļiem. Turklāt 2011. gada 26. janvāra spriedumā Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments noteica, ka tiesai ir svarīgi noskaidrot, nosakot laulāto kopīgo mantu, vai šī manta ir iegūta par laulāto līdzekļiem.⁶⁶ Šāda gadījumā, katram laulātajam būs tiesības uz šo iegādāto mantisko vērtību tādā apjomā, kādā katra laulātā līdzekļi tā iegūšanā tiks ieguldīti. Pēc šāda principa arī tiesa vadīsies. Turklāt arī pēc šāda paša principa tiesa vadīsies, gadījumā, ja viens laulātais ar savu darbu vai finansiālu palīdzību būs motivējis otra laulātā atsevišķās mantas ienākumus. Turklāt šajā gadījumā tiesa ne tikai vērtēs to kādā apmērā katrs laulātais būs sniedzis līdzekļu ieguldījumu, bet arī izvērtēs to, kādu darbību ir sniedzis otrs laulātais, pirmā laulātā atsevišķās mantas ienākumu iegūšana. Tas pats attieksies arī uz - laulātajam nododot savas atsevišķās mantas ienākumus mājsaimniecības vai ģimenes interesēs. Runājot par ienākumiem tos var iedalīt divos veidos – gan privāti, gan publiski. Privāti ienākumi būs tādi, kurus laulātais varēs iegūt, piemēram, strādājot algotu darbu, nodarbojoties ar komercdarbību. Savukārt publiski ienākumi būs tādi, kurus laulātais iegūs no valsts, piemēram, pabalsts. Turklāt, ja šos līdzekļus, laulātais būs nodevis ģimenes vai mājsaimniecības interesēm, tad šie ienākumi tiks uzskatīti par laulāto kopīgo mantu.⁶⁷

Nosakot dalāmās mantas sadalījumu laulāto starpā, tiesai arī ir jāvērtē otra laulātā netieša līdzdalība laulāto kopīgajā mantā. Kā jau iepriekš tika noskaidrots, netieša līdzdalība var izpausties, piemēram, vienam laulātajam rūpējoties par mājsaimniecību tīkūr, kamēr otrs laulātais veic darba tiesiskos pienākumus. Šādā gadījumā tiesai ir jāvērtē un tā vērtēs laulātā ieguldījumu mājsaimniecībā vai ģimenes rūpēs. Tiesa arī vērtēs to, kā šāda veida ieguldījums un rūpes ietekmē, piemēram, to ienākumu apmēru, kādu iegūst strādājošais laulātais. Ir diezgan grūti izvērtējams un pierādāms apstāklis par otra laulāto netiešo līdzdalību. Šajā sakarā ir grūti konstatējams netiešās līdzdalības apmērs, ko veic otrs laulātais, par ko praksē arī gandrīz vienmēr rodas šaubas. Tāpēc šādiem gadījumiem izteikti piemērojams būtu Civillikuma 89. panta otrā daļa, kurā ir nostiprināta laulāto kopīgās mantas vienādu daļu sadales preuzmpcija. Tādēļ, ja gadījumā tiesa nespēs konstatēt otra laulātā netiešās līdzdalības ieguldījuma apmēru, tiesai būs iespēja strīdu atrisināt sadalot laulāto mantisko labumu vienādās, līdzīgās daļās. Savukārt pastāvot situācijai, ka tiesai ir jānosaka dalāmās mantas sadalījums laulāto starpā, var būt gadījums, kad tiesai tas ir jānosaka saskaņā ar laulāto līgumu, kurš neatceļ to likumiskās mantiskās attiecības. Šādā gadījumā tiesa vadās pēc līguma satura un mantas sadalījumu nosaka saskaņā ar to. Situācijā, kad no satura sadalījumu nav

⁶⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 26. janvāra spriedums Lietā Nr. SKC – 47/2011. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/47.pdf> [aplūkots 2017. gada 23. aprīlī].

⁶⁷ Diduck A, Kaganas F. Family Law, Gender and the State: Text, Cases and Materials. Second edition, Oford and poPortland, Oregon, 2006, 188.lpp; Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 286.lpp.

iespējams izsecināt, tad tiesa vadās pēc tā, kādu ieguldījumu ir sniedzis katrs laulātais kopīgajā mantā šā līguma kontekstā. Attiecīgi pēc sniegtā ieguldījuma apmēra katram laulātajam būs ekvivalentas tiesības uz tā daļām. Turpretim, ja laulātajiem kopīgi pieder manta, kura nes abiem laulātajiem ienākumus, tad attiecīgi tiek prezumēts, ka nosakot laulāto dalāmās mantas sadalījumu, katram laulātajam būs tiesības uz tādu daļu, kas ekvivalenti ir ienākumu nesošā īpašuma daļa. Protams, ja gadījumā viena laulātā ieguldījums būs lielāks par otra laulātā ieguldījumu, tad tiesa sadalījumu noteiks attiecīgi ieguldījuma apmēram.⁶⁸

Pētot dalāmās mantas sadalījumu starp laulātajiem, autors secina, ka sadales noteikšana laulāto starpā ir otrais posms laulāto kopīgās mantas sadalē, izskatot strīdu tiesā. Šajā posmā pastāv vienlīdzīgas sadales prezumpcija, ja nav skaidrs konkrēts laulātā ieguldījums, bet ir zināms, ka strīda manta ir laulāto nedalītais kopīpašums. Turklāt autors secina, ka katram laulātajam, dalot kopīgo mantu, no šīs mantas pienāksies ekvivalents attiecībā pret ieguldījuma apjomu. Laulātie var sniegt dažādu ieguldījumu kopējā mantā – darbības palīdzība, līdzekļi, jeb līdzdalība. Tiesa vērtēs to, kāds ir šis sniegtais ieguldījums kopīgajā mantā. Būtībā šajā sadales stadijā tiek vērtēts tas, cik daudz katram laulātajam pienāksies no kopīgās mantas, to dalot. Kā jau autors šajā nodaļā izklāstīja, Civillikuma 89. pants ir papildināms, jo autors uzskata, ka šī brīža redakcija nesatur būtiskus nosacījumus, ko autors izklāstīja šajā apakšnodaļā.

3.5 Laulāto mantas reālā sadale

Kā trešo un pēdējo posmu laulāto kopīgās mantas sadalē, Latvijas Republikas Senāta civillietu departaments, izdala laulāto mantas reālo sadali.⁶⁹ Šis ir pēdējais posms no trim izdalītajiem posmiem, ar kuru noslēdzas laulāto mantas sadale laulības šķiršanas lietā.

Tiesa pie laulāto kopīgās mantas reālās sadales nonāk tikai tad, kad ir noteikts tas, kas ietilpst laulāto kopīgās mantas sastāvā un kādās daļās manta katram no laulātajiem pieder. Tiesai pastāv izvēlēs iespējas kādos veidos sadalīt laulāto kopīgo mantu. Saskaņā ar Civillikuma 1075. pantu kopā pastāv trīs veidi kā sadalīt laulāto kopīgo mantu. Pirmais veids, kā sadalīt laulāto kopīgo mantu ir katram laulātajam piespriežot reālās daļas. Ar reālo daļu piespriešanu saprot to, ka divas daļas visā to pilnībā tiek savstarpēji atdalītas viena no otras.

⁶⁸ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 285., 286., 287lpp.

⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6. jūlija spriedums lietā Nr. SKC-1389/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/1389-skc-2012.doc> [aplūkots 2017. gada 08. maijā].

Pirms izvēlēties šo lietas sadales veidu tiesai ir jāpārlicinās vai manta vispār ir dalāma.⁷⁰ Var būt arī situācija, kad šīs atsevišķās daļas būs savstarpēji savienotas. Tādā situācijā ir priekšnoteikums, lai šīs daļas, katra atsevišķi, veidotu patstāvīgu veselumu. Kā otrais kopīgās mantas sadales veids ir visu lietu vai objektu atdodot vienam laulātajam, kur otra laulātā daļa ir atlīdzinātas naudā. Tas var būt situācijā, kad nav iespējams konkrēto mantisko labumu sadalīt, tāpēc viens laulātais patur visu mantisko labumu, bet otrs saņem ekvivalentu naudā attiecībā pret to daļu, kas laulātajam iepriekš piederēja. Turklāt laulātajam, kuram tiek nodots viss īpašums ir pienākums samaksāt tādus naudas summu otram laulātajam, kas ir ekvivalenta šo daļu tirgus vērtību. Lai tiesa izvēlētos šādu kopīgās mantas sadales veidu ir jāpastāv konkrētai motivācijai nododot visu lietu vienam laulātajam. Motivācija var būt atkarīga no kāda laulātā personīgajām īpašībām, piemēram, būtiska nepieciešamība lietot lietu tieši šim laulātajam. Kā arī tā var būt atkarīga no kādiem objektīviem apstākļiem, kas tiesai izšķirties par šādu sadales veidu. Kā trešais veids, kopīgās mantas sadalīšanā tiek saprasts kā mantas pārdošana un iegūto mantisko labumu sadale starp laulātajiem tādā mērā, kādā katram laulātajam piederēja viņa daļa. Šādā gadījumā, lai pārdotu laulāto kopīgo mantu tiks rīkota izsole, kur mantiskais labums tiks pārdots, kādām trešajām personām.⁷¹ Savukārt Civillikuma 734. pants regulē nevis ķermenisku lietu dalīšanu, kā tas ir noteikts Civillikuma 1075. pantā, bet gan prasījumus par laulāto atvietojamu lietu vai skaidras naudas sadali viņu starpā. Civillikuma 734. pants nosaka, ka prasījumus par atvietojamu lietu vai naudu ir jādala attiecīgi ar katra laulāta mantas daļu. Respektīvi katram laulātajam pienāksies prasījuma tiesības ekvivalenti viņa mantas daļai. Tātad var secināt, ka Civillikums paredz dalīt ne tikai ķermeniskas lietas laulāto starpā, bet arī kādas atvietojamās lietas vai naudas prasījumus.

Runājot par dalīšanas veidiem tiesai ir pienākums izvēlēties vistaisnīgāko vai vispiemērotāko mantas dalīšanas veidu attiecībā pret laulātajiem.⁷² Turklāt tiesai, izbeidzot laulāto kopīgo mantas attiecības, ir jāvadās pēc vairākiem principiem, lai sekmētu taisnīgu kopīgās mantas sadali. Sākotnēji tiesai ir jāvadās pēc dalāmā priekšmeta īpašībām, tas ir, piemēram, izšķir kustamu vai nekustamu īpašumu utt. Pēc tam tiesai ir jāvadās un jāvērtē attiecīgās lietas apstākļi, jo, piemēram, var pastāvēt situācija kad, kādas laulāto kopīgās mantas īpašumā esošās lietas lieto tikai viens laulātais. Visbeidzot tiesai ir jāizvērtē arī pušu paustās vēlmes, jo, piemēram, var pastāvēt situācija, kad viens laulātais vēlas iegūt visu lietu,

⁷⁰ Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000, 76. lpp.

⁷¹ Grūtups A. Civillikuma komentāri. Īpašums 927.–1129.p. Rīga: Mans īpašums, 1996, 164. - 167. lpp; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 14. maija spriedums lietā Nr. SKC-173/2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/173-skc-2013.doc> [aplūkots 2017. gada 10. maijā].

⁷² Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 298. – 299.lpp.

bet otrs laulātais ir gatavs no šīs lietas saņemt savas daļas ekvivalentu naudā, kā rezultātā tas ievērojami atvieglinātu procesa gaitu.⁷³ Autors uzskata, ka tiesai ir jāiejaucas, jāspēlē aktīva loma noregulējot laulāto tiesiskās attiecībās, lai sasniegtu pēc iespējas taisnīgāku laulāto strīda par kopīgās mantas sadali iznākumu. Autora ieskatā tiesai ir dota no tiesību normām izrietoša izvēles brīvība attiecībā uz to, kādu noregulējumu izvēlēties konkrētajās tiesiskajās attiecībās, lai sasniegtu pēc iespējas maksimāli taisnīgu rezultātu. Tomēr šī izvēles brīvība nav absolūta, tai ir jābūt kopsakarā ar taisnīgu izvērtējumu par to, kāds dalīšanas veids konkrētajās tiesiskajās attiecībās ir vispiemērotākais.

Tiesai sadalot laulāto kopīgo mantu, ne vienmēr ir iespēja izvēlēties starp visiem trim kopīgās mantas sadales veidiem. Respektīvi tiesai var būt situācija, kad kopīgo mantu var sadalīt tikai pēc viena sadales veida, kas ir dots Civillikuma 1075. pantā. Tas var būt saistīts ar to, ka, piemēram, realitātē juridiski un fiziski nav iespējams realizēt laulāto kopīgās mantas sadali ar kādu no Civillikuma 1075. pantā nostiprinātajiem sadales veidiem. Piemēram nav iespējams tiesiski atdalīt zemesgabalu no dzīvojamās ēkas – ēku nododot vienam laulātajam, bet zemesgabalu otram laulātajam. To paredz arī Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 35. pants nosakot, ka dalot īpašumu no zemes gabala nav atdalāma jebkāda būve, ja tā ir reģistrēta Kadastra reģistrā, kā viens vesels īpašums. Šādā situācijā automātiski atkrīt Civillikuma 1075. pantā nostiprinātais, piemēram, reālo daļu sadales veids.⁷⁴ Saskaņā ar iepriekš minēto ir aplūkojams Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas spriedums lietā Nr. C02040305, PAC-756. Šajā lietā S.T cēla prasību pret V.T lūdzot sadalīt laulāto kopīgo mantu – dzīvokli. Šajā lietā tiesa izvēlējās sadalīt dzīvokli saskaņā ar Civillikuma 1075. panta otrās daļas noteikumiem, respektīvi atdot visu dzīvokli personai S.T, bet personas V.T piederošās daļas izmaksāt attiecīgi naudā. Šajā lietā pastāvēja arī strīds par izmaksājamās naudas summas apmēru V.T līdz brīdim, kad tika iesniegts novērtējums par daļu vērtību tirgū. Šajā lietā Augstākā tiesa īpaši pievērsa uzmanību motivācijai, kāpēc tieši viss īpašums ir nododams prasītājam S.T. Tiesa motivāciju argumentēja ar to, ka pie S.T, šajā dzīvoklī ir abu laulāto kopīgā bērna pastāvīgā dzīves vieta, kā arī V.T pašam ir atsevišķa dzīvesvieta. Turklāt prasītājam bija pietiekami līdzekļi, lai varētu atlīdzināt V.T daļu vērtību.⁷⁵ Šajā spriedumā var redzēt, ka tiesa ir vērtējusi un izvēlējusies tai šķietami vislabāko laulāto

⁷³Grūtups A. Civillikuma komentāri. Īpašums 927. – 1129.p. Rīga: Mans īpašums, 1996, 164. lpp.

⁷⁴ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 299.lpp.

⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments. Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās. 2007, 6.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/laulato%20kopmanta.doc> [aplūkots 2017. gada 11. maijā];

kopīgās mantas sadales veidu. Ar šīs lietas spriedumu ir redzams, ka tiesa vērtē ne tikai laulāto mantiskās attiecības, bet arī to, kā šāda mantisko attiecību tiesiskais regulējums skars arī citu personu intereses, kā šajā gadījumā – bērna intereses. Ar bērna interesēm šajā gadījuma tiek saprastas tādas intereses, kas saistāmas, piemēram, ar audzināšanu vai materiālo uzturēšanu utt. Turklāt šajā spriedumā ir minēts un argumentēts, ka laulātie nedzīvo kopā. Šajā jautājumā, zinātniskajā literatūrā ir atzīts, ka nedalītais kopīpašums starp laulātajiem pastāv, pat ja laulātie nedzīvo kopā. Protams, par nedalīto kopīpašumu tas tiks uzskatīts tādā gadījumā, ja tas atbilst Civillikuma 89. pantam.⁷⁶ Autors secina, ka ne visos gadījumos tiesai var pastāvēt izvēles brīvība uz mantas sadales veidu, tomēr tas neizslēdz tiesas izvērtēšanas nepieciešamību, piemēram, par to, kuram no laulātajiem īpašums būs visnepieciešamākais.

Autors uzskata, pat ja tiesa izvēlās vispiemērotāko laulāto kopīgās mantas sadales veidu, var pastāvēt iespēja, ka izvēlētais veids var otram laulātajam nenest vēlamu gandarījumu. Piemēram sadalot laulāto kopīgo mantu reālās daļās var rasties situācija, kad atdalītā daļa kādam no laulātajiem ir tik niecīga, ka šo daļu nav iespējams objektīvi izmantot vai pārdodot gūt vēlamu labumu. Savukārt tiesai atdodot kādu mantas objektu pilnībā, kādam no laulātajiem, izmaksājot otra laulātā daļās naudā, tiesa nevērtē laulātā emocionālo vērtību objektam. Šādā gadījumā ir nepieciešams arī objektīvs vērtējums, piemēram, eksperta atzinums, par konkrēto daļu vērtību tirgū, kas palielina procesa izmaksas kopumā. Tā pat arī pārdodot laulātajiem kopīgo mantas objektu izolē, laulātie var negūt cerēto naudas summu. Tāpēc autors uzskata, ka tiesai ir jāuzņemas aktīva loma un aktīvi jāiesaistās izvērtējot un piemērojot attiecīgo laulāto kopīgās mantas veidu.

Laulāto kopīgās mantas reālajā sadales posmā ir svarīgs arī tas, lai tiktu atbilstoši novērtēti tie laulāto mantiskie labumi, kas ir pakļaujami dalīšanai. Šādu novērtēšanas pienākumu uzliek Civillikuma 737. pants. Šis pants nosaka, ka šāda novērtēšana ir jāveic pirms pašas dalīšanas realizācijas. Jēdziens “Vērtība” nozīmē to, ka mantiskais labums pēc tā īpašībām tiek izteikts naudas izteiksmē. Vienam objektam var pastāvēt vairākas vērtības, piemēram, tirgus vērtība, kadastrāla vērtība utt.⁷⁷ Dalāmajā mantas sastāvā tiek novērtēts katrs mantiskais labums, nevis tikai viss mantas sastāvs kopumā. Šāds vērtējuma nepieciešamība visspilgtāk iezīmējas izvēloties Civillikuma 1075. panta otrajā daļā noteikto sadales veidu, tas ir, visu lietu nododot vienam laulātajam, kur otra laulātā daļas tiek izmaksātas naudā. Parasti šādu novērtēšanu veic atbilstoši mantas vērtētāji, kas novērtējot mantu sniedz atzinumu par

⁷⁶ Vēbers J. Latvijas PSR ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 51., 55. lpp.

⁷⁷ Gencs Z. Civillikuma komentāri, otrā daļa, Mantojuma tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 240.-241. lpp.

tās vērtību. Vērtējuma nepieciešamība rodas apstākļi, ka, piemēram, ir jānoskaidro otram laulātajam izmaksājamā naudas summa ekvivalenti viņa daļām no īpašuma. Turklāt lietas vērtības mērs var būt arī izsole, tādā kontekstā, ka izsoles dalībnieki noteiks mantas konkrēto vērtību solot izdevīgāko cenu. Šāds vērtējums ne tikai ļauj objektīvi vadīties tiesai par piedzenamas summas apjoma noteikšanu, bet savā ziņā garantē laulātajam objektivitāti tās noteikšanā, jo šādus vērtējumus sniedz kvalificēti speciālisti. Izņēmums, kad nav jāveic laulāto mantiskā labuma novērtēšana ir tad, kad dalīšanai ir pakļauti naudas līdzekļi. Laulātajiem pastāv arī iespējas pašiem noteikt visas daļāmās mantas vērtību vai tās atsevišķu objektu vērtību, savstarpēji vienojoties. Šāda laulāto savstarpējā vienošanās būs jāņem vērā tiesai izspriežot lietu.⁷⁸ Kontekstā ar iepriekš minēto ir aplūkojams 2016. gada 15. janvāra Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedumu. Šajā spriedumā Augstākā tiesa konstatēja, ka apelācijas instances tiesa, dalot laulāto kopīgo mantu, attiecībā uz nekustamo īpašumu piemēroja kadastrālo vērtību, kas ir noteikta piecus gadus pirms prasības celšanas tiesā. Balstoties uz šo faktu Augstākā tiesa noteica, ka nekustamais īpašums nav novērtēts atbilstoši Civillikuma 737. pantam. Respektīvi nekustamo īpašumu bija jānovērtē pirms dalīšanas nevis jāņem par pamatu vērtība, kas bija jau novecojusi.⁷⁹

Autors pētot laulāto mantas reālo sadali, konstatēja, ka pastāv vairāki sadales veidi, ko izvēlas pati tiesa, saskaņā ar Civillikuma 1075. pantu. Autors konstatēja, ka arī šajā laulāto kopīgās mantas sadales posma notiek vērtēšana to tiesas puses. Vērtēšana izpaužas tādā ziņā, ka tiesai ir jāizvērtē to, kurš no dalīšanas veidiem pēc iespējas taisnīgāk noregulē laulāto attiecības. Autora ieskatā, saskaņā ar Civillikuma 1075. pantu, tiesai ir izvēles brīvība izvēloties mantas dalīšanas veidu, bet šī izvēles brīvība ir aprobežota ar izvērtējumu no tiesas puses, par taisnīgāko sadalījuma veidu. Autors konstatēja to, ka ne vienmēr tiesai pastāv izvēles brīvība attiecībā uz sadales veidu izvēli, jo juridiski tas nav iespējams, turklāt autora ieskatā šāds gadījums neizslēdz izvērtējumu no tiesas puses, piemēram, par tiesībām uz konkrētu mantas daļu laulāto starpā. Turklāt, kopīgā manta ir arī atbilstoši jānovērtē, lai varētu saprast mantas vērtību, kas ļautu realizēt pēc iespējas precīzāku mantas sadalījumu starp laulātajiem. Autors ir secinājis, ka ne vienmēr abi laulātie var gūt pilnīgu gandarījumu sadalot kopīgo mantu, jo piemēram, var pastāvēt situācija abi laulātie vēlas iegūt konkrētu nekustamo īpašumu, bet tiesa izvērtējot faktiskos apstākļus nonāk pie secinājuma, ka īpašums nonāks tikai viena laulātā īpašumā, kur attiecīgi otram laulātajam tiks izmaksātas viņa daļas

⁷⁸ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 306.lpp.

⁷⁹ Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000, 77. lpp

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 15. janvāra spriedums Lietā Nr. C04223409, SKC 10/2016 Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/skc-10-2016.doc> [aplūkots 2017. gada 11. maijā].

ekvivalenti naudā. Līdz ar to autors uzskata, ka taisnīgi sadalīta manta vēl nenozīmēs, ka abi laulātie būs apmierināti mantas reālās sadales ceļā.

Kopsavilkums

1. Laulātie kopīgo mantu var nodibināt uz likuma vai līguma pamata. Pirmajā gadījumā laulāto mantiskās attiecības noteiks civillikumā reglamentēs tiesību normas. Savukārt otrajā gadījumā tiks atceltas laulāto likumiskās mantiskās attiecības un tās noteiks laulāto noslēgtā līguma saturs.
2. Laulātie līgumiskās mantiskās attiecības var nodibināt ne tikai ar laulības līgumu, bet arī ar tādu līgumu, kas neatceļ laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Šādā līgumā laulātie var vienoties, kāda laulāto manta tiks uzskatīta par kopīgo vai par atsevišķo laulāto mantu.
3. Abiem laulātajiem piederošā manta ir abu laulāto nedalītais kopīpašums, kur nevienam laulātajam nepieder atsevišķas īpašuma tiesības uz domājamām daļām, bet abiem laulātajiem ir ekvivalentas valdījuma tiesības uz nedalītajā kopīpašumā esošo mantu.
4. Termins “šaubas” Civillikuma 89. pantā norāda uz to, ka, ja pastāv šaubas par ieguldījuma apmēru laulāto kopīgajā mantā, tad tas nozīmē, ka šāds ieguldījuma apmērs no abu laulāto puses ir aptuveni vienāds, jo neviens no laulātajiem nespēj pierādīt pretējo.
5. Nav pieņemams aprobežoties tikai ar faktu, ka personas ir atradušās laulībā, tāpēc manta ir atzīstama par kopīgu. Laulības esamības fakts nenorāda uz konkrētām laulāto mantiskajām attiecībām vai uz mantas piederību laulāto starpā. Ir konkrēti jākonstatē vai starp laulātajiem ir vai nav radies nedalītais kopīpašums.
6. Pie “darbības palīdzības” jēdziena tiek izdalīti divi līdzdalības veidi, ko var sniegt otrs laulātais – tieša un netieša līdzdalība.
7. Otra laulātā netiešā līdzdalība, rūpējoties par ģimeni un mājsaimniecību, mazina pirmā laulātā slogu ģimenes un mājsaimniecības jautājumos, tai skaitā, veicina papildus ienākumus.
8. Likums aizsargā laulātā, kā darbības palīdzības sniedzēju, mantiskās intereses, kopīgās mantas iegūšanā.
9. Laulātajiem, līgumiskajās mantiskajās attiecībās, būtu jānorāda arī neregistrēta kustamā manta, tas ir, vai tā ietilpst kopībā vai neietilpst. Šādas neregistrētas kustamas mantas norādīšana varētu nākotnē ļaut pusēm izvairīties no strīda tiesā.

10. Civillikuma 109.panta pirmās daļas 3.punktu, vajadzētu papildināt ar to, ka laulātajam būtu iespēja ne tikai absolūti izbeigt laulāto likumiskās mantiskās attiecības, bet arī izbeigt tās uz atsevišķiem mantas objektiem.
11. Ir nepieciešams atstāt laulātajiem iespēju slēgt vienošanos tikai notariāla akta veidā. Paturot tikai šādu regulējumu, tas garantēs mazāku iespējamību, ka laulātajiem vēlāk būs jāvēršas tiesā.
12. Notāram nav ne tiesības, ne pienākums, kaut kādā veidā ietekmēt šādu laulāto privāto vienošanās. Tomēr, ja laulātie notāram lūdz konsultāciju saistībā ar šādas vienošanās izstrādi, tad notārs nevar atteikties to darīt.
13. Civillikumā un Civilprocesa likumā būtu nepieciešams izveidot atsevišķas apakšnodaļas, kas regulētu laulāto kopīgās mantas sadales jautājumus.
14. Lai gan, likums nosaka, ka laulības šķiršana un kopīgās mantas sadales prasījumi ir izskatāmi vienlaikus, tomēr var pastāvēt situācija, kad šos prasījumus izskata atsevišķi.
15. Ir grozāms Civilprocesa likuma 238. pants, tādā ziņā, ka tas noteiktu, ka vienā laikā pastāvoši prasījumi ir izskatāmi vienlaikus.
16. Mantojuma dalīšanas lietas piekritības jautājumi, kas definēti Civilprocesa likuma 250¹. pantā, nebūtu piemērojami attiecībā uz laulāto kopīgās mantas sadales jautājumiem, jo Civilprocesa likums jau paredz atsevišķas normas, kas to regulē – Civilprocesa likuma 234., 238. pants.
17. Nepastāvot zemesgrāmatā atzīmei par laulāto atsevišķo mantu, nav uzreiz jāpiemēro prezumpcija, ka īpašums ir laulāto kopīgā manta. Ir jānoskaidro konkrētā strīda īpašuma iegūšanas veids.
18. Civillikuma 89. pants ir papildināms ar norādi, ka laulāto manta ir dalāma arī atbilstoši katra laulātā sniegtajam ieguldījumam, nevis tikai norādīt prezumpciju par vienādu sadalījumu šaubu gadījumā.
19. Civillikuma 89. pants ir papildināms nosacījumu, ka par laulāto kopīgo mantu ir atzīstama arī jau iegūta manta. Piemēram, ja otrs laulātais ir snidzis darbības palīdzību tā uzturēšanā.
20. Tiesai ir jāiejaucas, jāspēlē aktīva loma noregulējot laulāto tiesiskās attiecībās, lai sasniegtu pēc iespējas taisnīgāku laulāto strīda par kopīgās mantas sadali iznākumu.

Izmantotās literatūras saraksts

Literatūra

1. Autoru kolektīvs. Civilprocesa likuma komentāri I daļa (1.-28. nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2016
2. Autoru kolektīvs. Civilprocesa komentāri II daļa (29.-60.1. nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2016
3. Apsītis H. Tagad Latvija arī tiesiski apvienota. Pieņemts jaunais Civillikums. Jaunākās ziņas. 1937
4. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Zvaigzne ABC, 2007
5. Bārtulis J. Par laulāto kopīgo un atsevišķo mantu. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/262321-par-laulato-kopigo-un-atsevisko-mantu/>
6. [b.a.] Jaunā civillikuma izstrādāšanas komisijas darbība. Valdības vēstnesis, 1923. gada 14. augusts, nr. 175. Pieejams: http://periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pa|issue:/p_001_wawe1923n175|article:DIVL80|query:mantas_laulatais_mantu_līdzdalību|issueType:P
7. Beimuts G. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Zemgales Balss, 1938, 9. septembris
8. Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Apgāds Zvaigzne ABC, 2011,
9. Damane L. Laulības šķiršanas lietu vešana notariātā. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011
10. Diduck A, Kaganas F. Family Law, Gender and the State: Text, Cases and Materials. Second edition, Oxford and Portland, Oregon, 2006,
11. Frīdenberga L. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Grāmatspiestuves A-S Rota, 1938
12. Gencs Z. Civillikuma komentāri, otrā daļa, Mantojuma tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012
13. Grūtups A. Civillikuma komentāri. Īpašums 927. – 1129.p. Rīga: Mans īpašums, 1996
14. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010

15. Ķempele O. Laulāto personiskās un mantiskās tiesības apspriežamas pēc jaunā Civillikuma. Latvietē, 1937, 1. jūnijs, nr. 6-12
16. Latvijas notārs. Laulības šķiršanas lietas vešanas process. Pieejams: <https://latvijasnotars.lv/site/attachments/2011/01/31/laulibas-skirsanas-process.pdf>
17. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Kopīpašums. Tiesu prakses apkopojums. 2011. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/kopipasums.doc>
18. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments: "Tiesu prakse laulāto kopīgas mantas dalīšanā", 2012, Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/petijumi/laulato%20kopmanta_petijums_%202012.doc
19. Latvijas Republikas Augstākā tiesa Senāta Civillietu departaments. Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās. 2007, Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2007/laulato%20kopmanta.doc>
20. Lūse L. Kā izšķirt laulību pie notāra. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/225407-ka-izskirt-laulibu-pie-notara/>
21. Landers J. Understanding How Assets Get Divided In Divorce. Pieejams: <https://www.forbes.com/sites/jefflanders/2011/04/12/understanding-how-assets-get-divided-in-divorce/#2b6630682b66>
22. Miķelsone L. Laulāto mantiskās attiecības nosaka laulības līgumā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=273786>
23. Notariāta likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=59982>
24. Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000., 21. novembris, nr. 36, (189)
25. Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000,
26. Rozenfelds J. Lietu tiesības 4. labotais, papildinātais izdevums. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2011
27. Street M. Money and family breakdown. London: Legal Action Group, 1993,
28. Tieslietu ministrija. Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_documents_petijumi_petijums_gimenes_tiesibas_12.doc
29. Valdovska A. Kas ir laulības līgums jeb laulāto mantisko attiecību līgums? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/233609-kas-ir-laulibas-ligums-jeb-laulato-mantisko-attiecibu-ligums/>

30. Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000
31. Vēbers J. Latvijas PSR ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984
32. Vilcāne V. Laulības šķiršana tiesā. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/278147-laulibas-skirsana-tiesa/>
33. Vītiņš V. Ģimenes tiesības jaunā Civillikumā. Kurzemes Vārds, 1937, 14. martā, Nr. 60

Normatīvie akti

34. Civillikums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418>
35. Civilprocesa likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500>
36. Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību: Ministru kabineta 2013. gada 3. septembra noteikumu Nr. 737. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=259604>
37. Par iedzīvotāju ienākuma nodokli. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56880>
38. Zemesgrāmatu likums. LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=60460>

Tiesu prakse

39. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6. jūlija spriedums lietā Nr. SKC-1389/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/1389-sk-2012.doc>
40. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 26.janvāra spriedums Lietā Nr. SKC – 47/2011. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/47.pdf>
41. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 14. maija spriedums lietā Nr. SKC-173/2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/173-sk-2013.doc>
42. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2013. gada 16. septembra spriedums lietā Nr.C33439511 CA-2107-13/24. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/132406.pdf>
43. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 15. janvāra spriedums Lietā Nr. C04223409, SKC 10/2016 Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/skc-10-2016.doc>

44. Latvijas Republikas Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2013. gada 31. oktobra spriedums lietā Nr. C30725812. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/138180.pdf>
45. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 2. augusta lēmums lietā Nr. C02000616, SKC-2135/2016. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/files/skc-2135-16.doc>

Citi materiāli

46. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs. Laulāto mantisko attiecību līgumi (sadalījumā pa attiecību veidiem). Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/statistika.html?a=1117>
47. Latvijas tiesas. Nodevu kalkulators. Pieejams: https://www.tiesas.lv/e-pakalpojumi/nodevu_kalkulators/
48. Tiesu informācijas sistēma. Statistikas pārskats par civillietām pirmajā instancē. Pieejams: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O
49. Konsultācija ar Zvērinātu notāri I. Bulāni, 2017. gada 28. aprīlis
50. Konsultācija ar Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītāju D. Reliņu 2017. gada 15. maijs

Pateicība

Autors izsaka pateicību Dr. iur. Lindai Damanei, Zvērinātai notārei I. Bulānei un Zvērinātu notāru padomes juridiskās nodaļas vadītājai D. Reliņai.

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „Kopīgās mantas sadale laulības šķiršanas lietā” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Dāvids Andris Blehmanis (personiskais paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr.iur. Linda Damane _____
(personiskais paraksts) (datums)

Recenzents: _____ (personiskais paraksts)

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedrā
2017. gada __.____.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe _____ (personiskais paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____

prot. Nr. ____ (datums)

Komisijas sēdes sekretārs: _____ (personiskais paraksts)